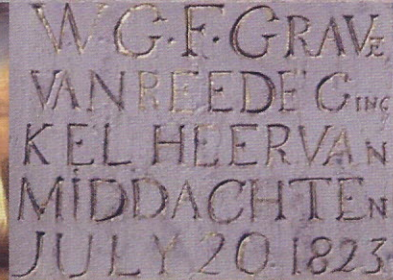

Ambt & Heerlijkheid

Tramstraat, Dieren.

Tijdschrift van de Oudheidkundige Kring Rheden-Rozendaal jaargang 62 nr. 191 juni 2016

OUDHEIDKUNDIGE KRING Rheden - Rozendaal

Doelstelling

De Oudheidkundige Kring Rheden-Rozendaal is opgericht op 11 januari 1954 en stelt zich ten doel: de bevordering van de kennis der geschiedenis van land en volk van de Zuid-Oost Veluwezoom, in het bijzonder van de gemeenten Rheden en Rozendaal. Zij tracht dit doel ondermeer te bereiken door het houden van lezingen, exposities, wandelingen en excursies, het uitgeven van een tijdschrift en het bijhouden van een website, het bewaren van historische voorwerpen, documenten, afbeeldingen, boeken en andere geschriften, het bevorderen en ondersteunen van onderzoek op historisch gebied en de verschijning van publicaties daarover, alsmede het ondersteunen van en samenwerken met instellingen, stichtingen en verenigingen die een soortgelijk doel nastreven.

Activiteiten

Het archief van de Kring is grotendeels ondergebracht bij het Gelders Archief te Arnhem en omvat een grote verzameling boeken, documenten en beelddragers. De overige voorwerpen worden door de Kring zelf bewaard. In overleg zijn deze stukken voor eenieder te raadplegen of te bezichtigen. Regelmatig worden er lezingen gehouden door deskundigen, over interessante onderwerpen. Twee maal per jaar wordt voor de leden een excursie georganiseerd. Van april t/m november wordt op de eerste zondag van de maand o.l.v. deskundige gidsen gewandeld door één der dorpen van de beide gemeenten.

De Kring is aangesloten bij Erfgoed Gelderland.

Rechten

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen of openbaar gemaakt in enige vorm of wijze zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. De uitgever heeft zich ingespannen om alle rechthebbenden van tekst- en illustratiemateriaal op te sporen. Mocht u menen rechten daarop te kunnen doen gelden, dan verzoekt zij u contact daarover met haar op te nemen.

Bestuur

Voorzitter

J.W.M. Jansen 0313-416884
correspondentie via secretaris of via
jan.jansen46@planet.nl

Vice-voorzitter

M.A.N. Idema 026-3613242
imartin@xs4all.nl

Secretaris

E.M.T. Knaapen-Rhöling 026-4955330
Rozenbos 3a, 6991 JS Rheden
secretaris@oudheidkundigekring.nl

Penningmeester en ledenadministratie

W.G. van den Beukel 0313-414281
Labriehof 15, 6952 HW Dieren
penningmeester@oudheidkundigekring.nl

Bestuursleden

B. Blankenspoor 026-3618946
blankenspoor@hetnet.nl

M.C.A.P. Brekelmans-Roelofs 026-4952480
hildebrekelmans@upcmail.nl

Archivaris van de Kring

J.J.M. van Gessel 0313-450593
jeroenvangessel@chello.nl

Webmaster

G. de Jong 026-4954780
webmaster@oudheidkundigekring.nl

Website: www.oudheidkundigekring.nl

Uitgave:

**Oudheidkundige Kring Rheden-Rozendaal
Ambt & Heerlijkheid**

ISSN 1384-3362
verschijnt 4 keer per jaar

Redactie Ambt en Heerlijkheid

Hoofredacteur

P.J. den Boer-Pinxter 026-3613944
Vijverlaan 13, 6881 HK Velp
redactie@oudheidkundigekring.nl

Eindredacteur

S.P. Burgers-Dekkers
fineke.burgers@chello.nl

Redactieleden

J.J.M. van Gessel
jeroenvangessel@chello.nl

G.F. Havinga-Wielenga
gfhavinga@hetnet.nl

W.M.J. de Wit
walter.dewit45@googlemail.com

Lidmaatschap

Leden van de Oudheidkundige Kring ontvangen gratis het ledenblad *Ambt & Heerlijkheid*. De kosten van het lidmaatschap bedragen € 25,- per jaar. Aanmelding, wijziging of opzegging kan plaatsvinden via de website of telefonisch / schriftelijk bij de penningmeester.

De Oudheidkundige Kring staat geregistreerd als ANBI cultuur-instelling.

Bankrekening

NL83ABNA0556713591 t.n.v.
Oudheidkundige Kring Rheden-Rozendaal

Losse nummers van Ambt & Heerlijkheid zijn voor € 4,75 per stuk te verkrijgen bij:
Jansen & De Feijter Velp, Read Shop Velp,
Read Shop Rheden en Boekhandel Dieren

**Vormgeving
Druk**

Nelleke den Boer-Pinxter
Nextprint Rosmalen

Inhoud

- 1 *Inhoud en woord van de redactie*
- 2 *Buitenplaats Paviljoen*
Theo van der Hoeven & Anita Matser
- 6 *Het Wapen van Athlone*
A.S. Simons
- 10 *Daniël Schuijmer en zijn nalatenschap in Dieren*
Thomas Hilhorst & Jos Leeman
- 15 *De Zeeheldenbuurt in Velp*
Nelleke den Boer-Pinxter
- 22 *Architectuur uit de wederopbouwjaren*
Roger Crols
- 27 *Bewarings- en Verblijfskamp 'Avegoor' deel 6, Wisseling van de wacht*
John Striker
- 31 *Boekbesprekingen*
Middachten in vogelvlucht een canon
Te gast op Middachten
Thomassen
Bevrijding Velp vereeuwigd in glas
- 33 *Frans Wellink 60 jaar lid van de OHK*
Walter de Wit
- 35 *In memoriam Adriaan Kolkman*
Walter de Wit
- 36 *Archief kasteel Rozendaal openbaar*
- 37 *Bestuursmededelingen*
Jan Jansen

Van de redactie

Voor u ligt Ambt & Heerlijkheid 191 met het nieuwe logo van de Oudheidkundige Kring Rheden-Rozendaal, dat u ook vindt op de nieuwe website: www.oudheidkundigekring.nl. We hebben A&H daarom ook meteen maar een nieuw jasje aangedaan.

In dit nummer vindt u een in memoriam van Adriaan Kolkman en een stuk over Frans Wellink die als eerste 60 jaar lid is van onze Kring. Verder hebben wij vier boekbesprekingen voor u en nieuws over het archief van kasteel Rozendaal. Het boek van Arend Bulder waar u in A&H 190 een voorproefje van vond is inmiddels uit!

Wij willen u er ook op attenderen dat de Geërfden van Velp hun laatste boek hebben gedigitaliseerd en dat u het op hun website kunt vinden: www.geerfdenvanvelp.nl.

John Striker gaat verder met zijn verhaal over Avegoor. Roger Crols, van het Gelders Genootschap, vertelt u het een en ander over toonbeelden van architectuur uit de weder-opbouwjaren in de gemeenten Rheden en Rozendaal. Thomas Hilhorst en Jos Leeman schreven een verhaal over de nalatenschap van Daniël Schuijmer in Dieren. De geschiedenis van Het Wapen van Athlone wordt uit de doeken gedaan door A.S. Simons. Theo van der Hoeven en Anita Matser hebben een mooi artikel geschreven over de buitenplaats Paviljoen in Velp. Verder wordt het ontstaan van de Zeeheldenbuurt door ondergetekende voor u belicht.

Bijna alle dorpen komen in deze A&H aan bod. Helaas niet Laag-Soeren, daarom zijn wij op zoek naar kopij uit dit mooie dorp.

De redactie van A&H neemt afscheid van Walter de Wit en Mirjam Zweers, zij hebben de lat erg hoog gelegd voor hun opvolgers.

Wij danken hen voor hun geweldige inzet en prettige samenwerking. Een nieuwe redacteur uit Rheden zal zich in de volgende A&H voorstellen. Hij heeft alvast een nieuwtje voor ons: dit jaar is het 200 jaar geleden dat het Meere hoofdorgel en het Meere seculaire orgel in de Dorpskerk van Rheden gebouwd zijn en dat wordt 1 oktober gevierd met een 12 uur durend orgelevenement.

Namens de redactie wens ik u veel leesplezier!

Nelleke den Boer-Pinxter

DE VOORMALIGE BUITENPLAATS PAVILJOEN IN VELP

Theo van der Hoeven en Anita Matser

In het begin van de 20e eeuw lagen er in het westelijk deel van Velp, ten noorden van de spoorlijn een aantal buitenplaatsen, namelijk Daalhuizen, Rozenhagen, Breden Enk, Schoonenberg en Paviljoen. Nu is het gebied veranderd in een woongebied, met langs de Arnhemsestraatweg een aantal kantoren. De nijverheid en de winkels die in het midden van de 20e eeuw ruim aanwezig waren, zijn grotendeels verdwenen. Vanuit de Belangenvereniging Daalhuizen-Velp en de Wijkvereniging Daalhuizen-Oost, en in samenwerking met de Oudheidkundige Kring Rheden-Rozendaal, zijn Theo van der Hoeven, Anita Matser en Bauke Tijmstra bezig de 20e -eeuwse historie van dit gebied te onderzoeken en vast te leggen.

Ontstaan

Om een beeld te vormen van het gebied rond buitenplaats Paviljoen gaan we terug naar begin 1800.

Op de kadastrale kaart van 1832 is te zien dat de zuidzijde van de Arnhemse Straatweg tussen de Hoofdstraat en de Nordlaan nog onbebouwd is. Het bestaat uit 'bouwland'

(perceelnummer D543) en is in bezit van Douairière R.J.C. Vrouwe van Torck. In die tijd staat aan de noordzijde, op de hoek met de Wilhelminastraat herberg De Kroon, beter bekend als "juffrouw Tersteeg". Mevrouw Tersteeg-Delgijer leidt hier ook, de in Velp zeer bekende 'Uitspanning Tersteeg'. Iets verderop, ook ten noorden van de straat, ligt de buitenplaats Schoonenberg, waar ca 1820 kunstschilder Taco Scheltema een landhuis laat bouwen op de helling van "de Zandberg".

De eerste bebouwing op het zuidelijke deel van de Arnhemse Straatweg komt in handen van Matthijs Frederik Binquebank. Omstreeks 1835 wordt hij eigenaar van de percelen D736 en 737, tezamen 76 are, op

de hoek met de Larensteinsche-laan (nu Ommershofselaan / Middellaan). Hij laat hier een huis en schuur bouwen.

In 1847 gaat het eigendom over naar E.E.A. Baron van der Duijn. Hij laat aan de zuidzijde van het huis een verbreed deel aanbouwen. Op de gevelsteen van het huis staat vermeld: "E. Baron van

Villa Pavillon

der Duijn. Den 1 April 1847".

De grote, wit gepleisterde villa heeft van origine hoge smalle ramen. De villa is met een oprijlaan vanaf de straatweg te bereiken. Het voorste gedeelte van de villa is rond uitgebouwd met halverwege een balkon. De ramen op de eerste verdieping hebben luiken. Het huis kreeg de naam "Pavillon", maar werd bij de inwoners van Velp bekend als "Paviljoen".

Baron Edouard Ernest Anne Baron van der Duijn is in 1799 geboren in Brussel en treedt in 1834 in 's Gravenhage in het huwelijk met Jkvr. Constance Eleonore Julie de Salis (geboren 1810). Zij krijgen 5 kinderen. Hij is in 1860 in Velp overleden. Jkvr. Constance is overleden in 1885 in huize Pavillon. Ze zijn beide begraven in Velp aan de Reinaldstraat.

Situatie rond 1900

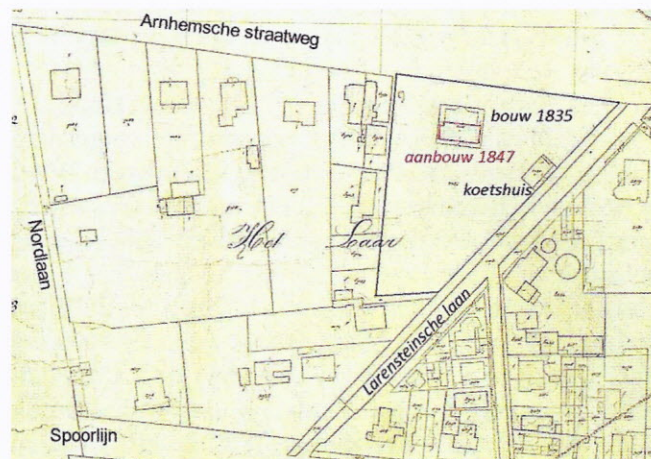
In 1885 wordt het huis gekocht door Carolus Marie Cornelis Hubertus de Kuyper. In de overdrachtsacte is er sprake van: *een villa, koetshuis, tuin en grond van vermaeck op de percelen D 2434, 2435 en 2436.*

Het koetshuis staat aan de Larensteinschelaan, tegenwoordig de Ommershofselaan.

Na zijn overlijden in 1888 gaat het eigendom over op zijn weduwe Anna Maria Ambtmann. Na haar overlijden in 1907 blijft mej. Melis, de gezelschapsdame, nog in het huis wonen. Eigenaresse is dan dochter Anna Theresia Muller – de Kuijper. Op een veiling in februari 1908 wordt het perceel als volgt aangeboden:

"De riant aan den Arnhemschen straatweg en Larensteijnschelaan te Velp gelegen Villa 'Paviljoen' met afzonderlijk staand Koetshuis en Stal en grooten fraai aangelegden Tuin, grootendeels bijzonder geschikt voor Bouwterrein, ter gezamenlijke grootte van circa 1 Hectare, 1 Are, 98 Centiaren. Het van Gas- en Waterleiding voorziene Heerenhuis bevat behalve ruimen Kelder, beneden breede marmeren Vestibule, 5 Kamers, Keuken en Bijkeuken met aparte Keukengang en 2 Serres, en boven met 2 afzonderlijke opgangen

8 Kamers, op fraaien corridor uitkomend. Voorts ruimen Zolder met 3 Dienstbodenkamers".

Situatie Paviljoen op kadastrale kaart van 1910

Vervolgens gaat in 1914 het eigendom over naar mevr. Aemilia Adriana Rovers, weduwe van Jan Hendrik Evert van der Zandt. Toen er in 1915 bij de Val van Antwerpen opgeroepen werd Belgische vluchtelingen in huis te nemen was "Het Paviljoen" het eerste huis dat haar poorten voor hen opende.

Mevrouw Rovers verhuist met 3 volwassen kinderen in 1899 naar Velp, waar zij een huis huurt op de Arnhemsestraatweg, Anna's Heuvel. Zoon Mr. Hendrik Melchior van der Zandt is advocaat procureur bij de Rechtbank in Arnhem. Hendrik Melchior trekt zich het lot aan van de arme Velpse jeugd, hangt zijn advocaterij aan de kapstok en organiseert onder andere muziek- en gymnastieklessen voor de jeugd. Hij groeit uit tot een "weldoener" in Velp. In zijn sterfjaar wordt de "Mr. H.M. van der Zandtvereniging" opgericht om het jeugdwerk dat door Hendrik Melchior was opgestart voort te zetten. Zowel Hendrik Melchior als moeder Aemilia Rovers hebben maar kort kunnen genieten van villa "Paviljoen". Hij overlijdt in 1916 en mevrouw in 1919.

Meer over Hendrik Melchior is te lezen in Ambt & Heerlijkheid (dec. 2014 en maart 2015), geschreven door Fineke Burgers.

Verkaveling in 1920

In 1920 vindt er een splitsing van het perceel plaats. De Villa Paviljoen wordt met een stuk tuin eigendom van Dr. J.W. Wurf Bain (Arnhemsestraatweg 7). Het gedeelte ten westen wordt eigendom van Richard Parqui. Daar komt een dubbel huis (Arnhemsestraatweg 9 en 11).

Het gedeelte ten oosten komt in handen van F.J. Pijper en cons. Er komt een huis (Arnhemsestraatweg 5) en later een dubbel huis op de hoek met de Larensteinsche laan (Arnhemsestraatweg 1 en 3). Een strook langs de Larensteinschelaan waar het koetshuis stond wordt in 1950 bebouwd met 4 huizen (nu Middellaan 2, 4, 6 en 8)

Arnhemsestraatweg 7: Villa Paviljoen

De villa Paviljoen wordt in 1920 eigendom van Dr. Jacob Willem Wurf Bain. Hij is geboren in 1885 in Velp in villa Claerhout aan de Arnhemsestraatweg, en in 1916 in Utrecht gehuwd met Geertruida Veeren (geboren 1887). Zij hebben geen kinderen. Het Nederlands Patriciaat vermeldt: *Doctor staatswetenschappen, landoeconoom, res. Kapitein spec. diensten, lid gemeenteraad Rheden.*

Arnhemsestraatweg

In april 1929 vraagt Dr. J.W. Wurf Bain vergunning voor de aanleg van een tennisbaan met afrastering op een terrein aan de Larensteinsche Laan (nu Middellaan) bij de spoorlijn, wat gehuurd is van de heer van Manen. Hij is overleden in 1939. De weduwe blijft tot 1953 in het huis wonen.

In 1953 wordt het huis gekocht door de architect Hendrik Johan Christiaan Hols, wiens kantoor tot 1964 in dit pand gevestigd bleef. Daarna komt het huis in eigendom van de N.V. Rotterdamse Bank. Rond 1970 neemt de "Arnica Stichting" eerst deze villa (nummer 7) over, later villa nummer 5 en ook het pand met nummer 1 en 3.

In een volgende uitgave van Ambt & Heerlijkheid wordt verder ingegaan op het Arnica huis en de Arnica Stichting.

Arnhemsestraatweg 9 en 11

Het dubbele huis wordt omstreeks 1925 gebouwd op een afgesplitst perceel aan de westkant van de Villa Paviljoen, door Willem Muis, aannemer. (GA 2508/62-77). Anna Schell van Ampt wordt dan de eigenaar. Van 1938 tot 1975 zijn Ir. Anton Lely en mevrouw Lely-Koch eigenaar en bewoners van het

pand aan de Arnhemsestraatweg 11. Hij is de zoon van waterstaatkundige Ir. Lely, bekend van de Afsluitdijk. Ze kopen ook een perceel grond ten zuiden van nummer 13/15 en laten een betegelde dubbele tennisbaan aanleggen. Vanaf 1942 heeft een Joodse jongen on-

dergedoken gezeten op de eerste verdieping. In juni 1943 werd door verraad de jongen opgepakt en de heer en mevr. Lely gevangen gezet. Mevr. Lely kon kort erna weer naar huis, maar de heer Lely heeft 9 maanden in concentratiekamp Amersfoort gezeten. Het huis werd door de Duitsers gevorderd. *Informatie uit: "Verborgten in Velp" van Gety Hengeveld.*

Er is veel oorlogsschade aan het dubbele pand. In 1947 laat mej. Alide H.M. de Boer, de eigenaar van het pand nummer 9, daar de bovenverdieping en zolder herbouwen. (GA 2508/ 176-35). Op 24 april 1974 koopt de fam. Tap, de huidige bewoners, het huis op nummer 11. Op de zolder zijn door mevrouw Lely-Koch allerlei afbeeldingen van het Koninklijk Huis geprikt, waarschijnlijk afkomstig van een kalender. Gezien de afbeeldingen is mevrouw Lely hier al voor de oorlog mee begonnen. Meneer en mevrouw Tap hebben dit onveranderd gelaten.

Arnhemsestraatweg 5

De villa is omstreeks 1924 gebouwd op een afgesplitst perceel aan de oostkant van de Villa Paviljoen, met N.Veenstra als eigenaar (GA 2508 /55-294). Dit wit gepleisterde pand heeft een rond torentje met een spitse punt en is gebouwd door de fa. Kruijswijk. In 1928 is Mevr. Neeltje Gerritsen-Lotz de eigenaar en bewoner van deze villa 't Joop, met het adres Arnhemschestraatweg 1a. Zij laat door de fa. H.W. Kruijswijk een garage in de achtertuin bouwen. Deze krijgt een in-/uitgang naar de Larensteinschelaan (nu Ommershofselaan). Over de daar gelegen sloot wordt een bruggetje gebouwd. Deze is op de tekening goed te zien. (GA 2508 /85-364) In 1972 wordt de villa aangekocht door de Arnica Stichting.

Arnhemsestraatweg 1 en 3

Dit dubbele herenhuis wordt omstreeks 1925 gebouwd op de hoek met de Larensteinschelaan (nu Ommershofselaan) op een afgesplitst perceel van de villa

Paviljoen, nadat het koetshuis afgebroken is. Het ontwerp is van de architect J.G.A. Heineman. De firma F.J. Pijper is de eigenaar (GA 2508/63-175) Het pand wordt later ook eigendom van de Arnica Stichting.

Middellaan 2, 4, 6 en 8

De huizen van nummers 2 t/m 8 zijn eind vijftiger jaren gebouwd door aannemer Holtjer op het gebied dat bij de villa "Paviljoen" behoorde. Er liep een sloot langs de Middellaan richting de spoorbaan en vermoedelijk verder door naar de leerlooierij De Nord aan de zuidkant van de spoorbaan. Later is deze watergang gedempt.

Huidige situatie

In 2012 zijn de villa's Arnhemsestraatweg 5 en 7 die via een tussenstuk met elkaar verbonden waren, afgebroken. Het meest karakteristieke deel, het hart van de voormalige buitenplaats, is daarmee voorgoed verdwenen. In 2015 heeft er op die plek nieuwbouw plaatsgevonden door de Siza groep. De andere panden op de voormalige buitenplaats "Paviljoen" staan er nog.

Nieuwbouw Arnhemsestraatweg 5-7

Voor nadere informatie en reacties zie onze website www.historievandaalhuizen.nl

Meer informatie over de watergang langs de Middellaan is zeer welkom.

Geschiedenis van hotel "HET WAPEN VAN ATHLONE."

A.S. Simons

Dit artikel is in de jaren 80 geschreven door A.S. Simon, die een poos gewerkt heeft bij Cees van Dijk, toenmalige bezitter van hotel "het Wapen van Athlone." Deze auteur is niet meer te achterhalen, maar het gedegen werkstuk is blijven liggen en ziet nu toch het licht. Na enige bewerking publiceren we deze geschiedenis, die zo'n dertig jaar geleden geschreven is, maar nog alleszins het lezen waard.

Restaurant "Het Wapen van Athlone" (WvA) ligt aan de Hoofdstraat in De Steeg, of zoals plaatselijk wordt gezegd: 'op Steeg'. De Hoofdstraat was vroeger de verbindingsweg tussen Arnhem en Zutphen. Zoals bijna alle huizen, boerderijen en herbergen werd in het verleden ook het WvA verpacht. Dit etablissement was namelijk één van de vele bezittingen van de kasteelheer van Middachten.

Echtpaar Godard van Reede en Ursula van Raesfeldt

De titel "Graaf van Athlone"

Godard Adriaan van Reede (1621-1691) was kasteelheer van Amerongen en Heer van Ginkel. Hij trouwde in 1643 met Margaretha Turner (1713-1700). Uit dit huwelijk werd een zoon geboren: Godard van Reede (1644-1703). Deze Godard erfde de titel "Heer van Ginkel" van zijn vader en hij trouwde in 1666 met Ursula Philipotte van Raesfeldt (1643-1721). Zij was erfdochter van kasteel Middachten in De Steeg. Door dit huwelijk kwam kasteel Middachten in bezit van het geslacht Van Reede, en dat heeft Landgoed Middachten in bezit gehad tot in de twintigste eeuw.

Godard van Reede koos voor een militaire loopbaan. Hij werd officier bij de ruitery van Stadhouder-Prins Willem III. Deze Willem was getrouwd met zijn nicht Prinses Mary Stuart van Engeland. Zij was de zus van de katholieke koning Jacobus II die van 1685-1688 koning was van Engeland.

De door haar huwelijk protestant geworden Mary was zijn troonopvolgster, maar Jacobus kreeg in 1688 nog een zoon die katholiek zou worden opgevoed. Vanuit Engeland vroegen de tegenstanders van de koning aan de Stad-

Stadhouder Koning Willem III landing Brixham Engeland 2-11-1688

houder-Prins Willem III om zijn schoonvader te verjagen en zo vertrok Willem met een groot leger naar Engeland. Koning Jacobus vluchtte eerst naar Frankrijk en met Franse troepen voerde hij vanuit Ierland oorlog. In 1688 werd de beroemde slag geleverd bij de rivier de Boyne. De katholieken werden verslagen. (Nog altijd wordt die slag herdacht door de Noord-Ierse protestanten in de jaarlijkse Oranje marsen. In Engeland is dit bekend onder de naam "Glorious Revolution.")

Godard van Reede was als vriend van de prins en als bevelhebber van de cavalerie mee naar Engeland gegaan en hij vocht in Ierland. Hij behaalde grote overwinningen op de Frans-Ierse troepen onder Jacobus II, bij Ballimore, Athlone en Agrim. Koning Willem III beloofde de Nederlanders die hij in zijn gevolg had meegenomen voor hun verdiensten met Engelse titels. Zo werd Godard van Reede, Heer van Ginkel, Amerongen en Middachten in 1691 tevens Graaf van Athlone en Baron van Agrim.

De oudste gegevens over de naam

"Het Wapen van Athlone" behoort tot een van de oudste panden in de Steeg en is altijd eigendom geweest van het Rentambt Middachten.

In een artikel in de Arnhemse Courant van 1976 is te lezen, dat "Het Wapen van Athlone" voor het eerst als herberg wordt genoemd in de annalen van 1750.

Alleen in het boekje van S. Reijnders: "Rheden en Rosendaal in de loop der eeuwen," wordt over deze periode met bronvermelding gesproken. Er wordt in vermeld dat in 1783 de naam "De Graaf van Athlone" wordt gevoerd.

In de pachtboeken van Middachten van 1797 tot 1829 komt echter geen enkele keer de naam "Graaf van Athlone" voor. Ook van een verbouwing die plaatsvond in 1824 staat bij geen van de in die tijd verpachte huizen hierover een aantekening.

Kort samengevat krijgen we dan het volgende merkwaardige beeld:

- Ná 1679 vermelding van de naam "Graaf van Athlone"
 - In 1691 daadwerkelijke verlening van deze titel aan Godard van Reede
 - In 1750 voor het eerst als herberg zo genoemd, zonder bron
 - In 1783 als herberg genoemd: "Graaf van Athlone"
 - Tot 1829 in pachtboeken geen vermelding van deze naam
- De conclusie die aan deze gegevens kan worden ontleend is, dat:
- De naam "Graaf van Athlone" niet vóór 1691 kan zijn gevoerd en kennelijk pas rond 1783 wordt gebruikt
 - Vóór 1750 blijkbaar nog geen sprake is van een 'herberg' of iets van dien aard
 - Tot 1829 in de pachtboeken de naam "Graaf van Athlone" niet wordt vermeld. De negentiende eeuw: herberg en logement

Gevelsteen Athlone 20-07-1823

De negentiende eeuw: herberg en logement

In 1823 is het pand aan de Hoofdstraat grondig geres-
taureerd en sindsdien als logement geëxploiteerd. Bij
deze restauratie werd een gedenksteen geplaatst door
Graaf Willem Gustaaf Frederik van Reede, laatste
graaf van Athlone. Na diens dood in 1844 werd de
naam “De Graaf van Athlone” veranderd in “Het Wa-
pen van Athlone” en werd het wapenschild aan de
voorgevel van het gebouw gehangen.

Nader onderzoek in het Rijksarchief in Arnhem bracht

Hôtel „het Wapen van Athlone”, De Steeg (D. DE ROOS.)

Athlone met naam uitbater R. de Roos 1897

mij op het spoor van de exploitant van “Het Wapen
van Athlone”, de heer D. de Roos. In een “Gids voor
Arnhem en Omstreken” van 1887 werd zijn naam ge-
noemd, evenals de naam van de heer B.A. Hupkes.

Hotel-Pension „Het Wapen van Athlone”. - B. A. HUPKES. -
TEL. 211. DE STEEG.

Advertentie met naam B. A. Hupkes

Deze twee namen waren voldoende om in het laatste
pachtboek in het Rijksarchief het hotel terug te vinden.
Het oudste pachtboek waarin “Het Wapen van
Athlone” genoemd wordt is dat van 1827 tot en met

1854. Daaruit blijkt dat Roelof de Roos vanaf novem-
ber 1827 de herberg pachtte voor f. 150,- per jaar,
gedurende een tevoren niet vastgelegd aantal jaren.
Opvallend is dat de herberg “Het Wapen van Reede”
wordt genoemd en niet “Het Wapen van Athlone”. Een
reden hiervoor zou kunnen zijn, dat “Het Wapen van
Reede” een van ouds ingeburgerde naam was. Naast
de herberg pachtte R. de Roos ook nog twee weiden en
een akkerland.

Van de periode 1855–1882 zijn in het Rijksarchief
geen pachtboeken aanwezig. “Het Wapen van Reede”
fungeert dan nog steeds als naam van herberg en loge-
ment.

Opkomst toerisme

De opening van de spoorweg Arnhem – Zutphen op 1
februari 1865 is vooral erg belangrijk geweest, omdat
het toerisme hierdoor sterk bevorderd werd. Daar het
station De Steeg vlakbij lag, profiteerde het hotel van
het reizigersvervoer per trein.

In de pachtboeken van 1883, 1884 en 1885 komt voor
het eerst de naam D. de Roos voor. Deze pachtboeken
zijn echter veel minder gedetailleerd dan de voor-
gaande. Alleen de pachter en de pachtsom ad. F. 922,-
worden vermeld, maar helaas niet de naam van de
herberg.

Evenals Roelof de Roos pachtte ook D. de Roos naast
de herberg diverse landerijen. Blijkens de betalingen
ging het echter in 1884 minder goed met de exploita-
tie. Slechts f. 198,- is betaald. In het pachtboek van
1884 is dan ook een schuld terug te vinden van f. 724.,
In 1885 heeft D. de Roos de pacht van de landerijen
reeds tot meer dan de helft teruggebracht. Ook dat jaar
kon hij de pacht niet betalen; achter zijn naam staat
een schuld vermeld van f. 922,-. Van 1886 tot en met
1891 zijn er in het archief ook geen pachtboeken te
vinden. In deze periode is op 31 juli 1887 de opening
van de tramweg Dieren – Velp. Ook de tram zou bij-
dragen aan de toeristische trek naar De Steeg, zoals de

trein dat twintig jaar eerder had gedaan. In deze tijd gingen ook steeds meer burgers uit Arnhem een rijtoer naar De Steeg maken, vooral op zondagen.

Een tram naar Dieren, waarin achteraan het open rijtuig AB 14 loopt, in De Steeg (± 1905).

Tramhalte in De Steeg ± 1905

Er waren inmiddels ook gidsen uitgebracht met wandelkaarten, plattegronden en routebeschrijvingen, inclusief vermelding van de hoogteverschillen op de wegen. De paarden kon men stallen in de stalhouderij van de herberg. De herbergexploitant D. de Roos bezat zelf ook koetsen en paarden. De Stegenaar Versteeg fungeerde als koetsier.

Tot de te huren koetsen behoorden:

- Een Jan Plezier : grote koets voor max. 15 á 20 personen
- Twee Landauers vier persoonskoetsen
- Een Victoria: twee persoonskoets op twee wielen
- Een dogkar: open rijtuig op twee wielen voor vier personen, die ruggelings tegen elkaar zaten
- Een Coupé: chique twee persoonskoets, alsmede
- Een Vigilante: de grotere uitvoering van de Victoria, maar dan voor vier personen.

's Winters hield men vier paarden. Aan het begin van de zomer werden er vier paarden bijgekocht, die aan

het einde van het seizoen weer werden verkocht. De schuur was in die tijd aanzienlijk groter dan nu en was bovendien met de herberg verbonden. Het werd terecht een schuur genoemd en niet een koetshuis, omdat men er niet doorheen kon rijden. Als men de schuur inliep

Schuur bij Athlone in 1984

stonden links de rijtuigen en rechts de paarden. Direct aan de rechterkant was de trap te vinden naar het opkamertje van de stalknecht. In de tijd van de heer Versteeg was dat Gerrit Heuvelsland, die later naar Amerika is geëmigreerd.

Verder naar rechts bevond zich de deur van de gang naar het hotel. De heer Versteeg, die uit Lathum kwam, was niet de enige die bij de herberg in dienst was. Zijn vrouw werkte er ook als dienstbode. Later zouden ook twee van hun kinderen, Gerritje en Johl (Johanna), als dienstmeisjes bij Athlone werken. Naast koetsier bij Athlone was de heer Versteeg tevens koetsier van de lijkwagen van De Steeg.

Bij Athlone verdiende hij 10 cent per uur, 's winters werkte hij 48 uur en 's zomers 60 uur per week. Zijn zoon wist over deze periode nog het volgende te vertellen: In de zomer werden altijd een aantal meisjes extra aangetrokken voor het hoogseizoen. Zij werden aangenomen voor f. 10,- per week, maar kregen elke week slechts f. 5,- uitbetaald. Aan het einde van het seizoen werd de foienpot gelegegd. Hiervan werden de resterende vijf gulden per week aan de dienstboden betaald. Mevrouw zelf deelde ook in de foienpot mee.

wordt vervolgd

Bewerkt voor A&H door T. Havenga-Wielenga

DANIËL SCHUIJMER EN ZIJN NALATENSCHAP IN DIEREN

Thomas Hilhorst & Jos Leeman

Legaat van 1901

Op maandagavond 25 november 1901 klinkt luid applaus op de vergadering van de Buurtschap van Dieren. In het eigen Buurtlokaal aan de Kerkstraat stemmen de geërfden in met het voorstel van de voorzitter. Deze heeft zojuist medegedeeld dat een schrijven binnengekomen is van executeur testamentair W. Kroese inzake de nalatenschap van Daniël Schuijmer. Een som van 1.500 gulden is aan de Buurtschap gelegateerd, vrij van successierechten en kosten, uit te keren binnen zes maanden na het overlijden en zonder bijbetaling van rente, echter onder beding tot voortdurend en behoorlijk onderhoud van zijn graf en grafkelder op de Algemene Begraafplaats te Dieren.

De voorzitter stelt voor het legaat onder de gestelde voorwaarden te aanvaarden en spreekt hulde over de man die veel voor de Buurtschap gedaan heeft: Daniël Schuijmer

Familiegraf Schuijmer Alg. Begraafplaats Dieren

Schenking van 1896

Het was niet de enige keer dat Daniël Schuijmer op deze wijze een aanzienlijk bedrag aan de Buurtschap schonk. Zo'n vijf jaar daarvoor (1896) werkt de Buurtschap aan de oprichting van een eigen ziekenhuis aan de verlengde Stokvisseweg te Dieren (thans Wilhelminaweg). Daniël stuurt een brief naar de buurtmeesters waarin hij vermeldt op 1 september van dat jaar het bedrag van 1000 gulden over te maken ten behoeve van de oprichting van het ziekenhuis met eveneens de voorwaarde dat de Buurtschap zijn aangekochte graf na zijn overlijden onderhoudt. Ook toen, zo vermelden de notulen van 27 april 1896, klonk er applaus vanuit de vergadering van geërfden. Met de schenking van 1896 en het legaat van 1901 gaat er 2.500 gulden van Daniël Schuijmer richting de Buurtschap. Ter vergelijking: de veldwachter anno 1900 verdiende gemiddeld 250 gulden per jaar.

*Ziekenhuis van Dieren aan de Stokvisseweg
(nu Wilhelminaweg), rond 1900*

Daniël Schuijmer

De gulle gever en gefortuneerd inwoner van Dieren woonde op het buitengoed 'Rustoord' aan de Harderwijkerweg, later Tramstraat en nu Hoflaan. Het 'heerenhuis' van het buitengoed is nu Hoflaan nr. 7, het koetshuis is Hoflaan 7a geworden. In april 1877 komt hij samen met zijn vrouw Johanna Philippina Wijnveldt en pleegzoon Joost Frederik Wijnveldt in de gemeente Rheden wonen. De familie heeft zo'n 25 jaar op Java in Nederlands-Indië gewoond en is na een rijk leven daar neergestreken aan de Veluwezoom. Naast het herenhuis is er het koetshuis, de orangerie en een zeer grote tuin die reikte tot het huidige Hoflaan 17.

Tramstraat, Dieren.
De Tramstraat richting Stationsplein, rond 1905,
2^e van rechts de dubbele 'Daniël'

Op elke hoek van zijn tuin laat hij een lariks planten. Er werken dienstboden en tuinmannen in en rond het buitengoed Rustoord. Aan de overkant van de straat is de boerderij van G.J. Hupkes. Als diens zoon het bedrijf niet overneemt maar emigreert naar Zuid-Afrika koopt Daniël in 1890 de grond met opstallen. Bestaande bebouwing wordt afgebroken en in juli 1891 dient aannemer R. Schoonman uit Dieren bij de gemeente Rheden namens D. Schuijmer het verzoek in er 4 enkele en 1 dubbele villa te bouwen.

Zes villa's met voornamen van de fam. Schuijmer

De riante villa's op huidige nummers 26 t/m 36 wor

Villa Philippina rond 1900

den gebouwd in de karakteristieke eclectische neorenaissancestijl van het laatste kwart van de 19^e eeuw. Gezamenlijk vormen zij een symmetrisch geheel waarbij door de dubbele villa op nr. 30/32 een as getrokken kan worden. Als ze in mei 1892 opgeleverd zijn worden ze te huur aangeboden in dagbladen. Ge-

interesseerden uit de regio kunnen bij Schoonman inlichtingen verkrijgen.

Geïnteresseerden van verder weg kunnen terecht bij P.C. Schuijmer, makelaar en familie uit Amsterdam. De villa's worden voorzien van namen van naaste familie. Joost en Frederik zijn de voornamen van zijn pleegzoon, Johanna en Phillippina die van zijn vrouw. Zelf laat Daniël zijn naam op de centrale dubbele villa plaatsen.

Zeekapitein Daniël Schuijmer

Daniël Schuijmer zal hebben moeten wennen aan het leven in Dieren. Niet alleen aan de overstap van Nederlands-Indië terug naar Nederland als ook de overgang van het water naar het land. Zijn beroep was namelijk zeekapitein op de grote vaart. Op de relatief jonge leeftijd van 29 jaar vaart in 1854 Daniël als kapitein op de net te water gelaten klipperbark "Amerika" van Amsterdam naar Melbourne. De zeekapitein is het 10^e kind uit een gezin met 13 kinderen. Vader Jan Rutgers Schuijmer heeft samen met zijn broer Herman een kassierderij op de Keizersgracht in het centrum van Amsterdam waar zij de boekhouding en het betalingsverkeer voor verschillende bedrijven verrichten. Daniël heeft broers met beroepen als commissionair en apotheker. Hij komt uit een welgesteld Nederlands Hervormd gezin en trouwt in Zutphen op 23 mei 1853 met Johanna Phillipina Wijnveldt. Johanna komt uit een gezin van 6 kinderen en heeft veel familie in Nederlands-Indië wonen.

Het pas getrouwde stel gaat naar de Oost en vestigt zich in Pontjol, een Nederlands kampement in de stad Semarang op het eiland Java. Ten tijde van het koloniale bewind is daar Semarang een belangrijke haven-

plaats. Daniël vaart vandaar naar andere eilanden op de 'Sara Eleonora' met passagiers aan boord en vracht in het ruim.

Het Warenhuis op Java

Naast het uitoefenen van het zijn beroep als zeekapitein start Daniel in 1860 met de verkoop van Chinees porselein en sieraden bij de herensociëteit in de stad. De zaken lopen zo goed dat er flink uitgebreid gaat worden.

Het Warenhuis van D. Schuijmer in Semarang op Java. Het warenhuis ligt tussen de sociëteit Amicitia en het kantoor van de Gouverneur, ± 1867

Enige jaren later is er het warenhuis D. Schuijmer tussen de sociëteit Amicitia en het gouverneurskantoor in het centrum van de stad. Het is de winkel van Semarang geworden waar alles te koop is. In de Javabode en het Semarangsche handels- en advertentieblad prijst D. Schuijmer zijn artikelen regelmatig aan, kleding, speelgoed, meubels, sieraden, etenswaar. Van alles is er te verkrijgen en het komt uit alle windstreken binnen. Het zijn waarschijnlijk op financieel gebied gouden tijden geweest voor de Schuijmers.

Naast de winkel is er het Agentschap Nieuwveen & Schuijmer te Semarang.

Toko en Commissiehuis

van **D. Schuijmer,**

(op de hoek over de Gouvernementsbrug.)

Nieuw geopend, is voorzien van Dames-Modewaren, Provisiën, Dranken, enz., en recommandeert zich ook voor het uitvoeren van Commissiën en Expeditiën.

(2800)

D. SCHUIJMER.

SAMARANG, 29 Dec. 1865.

Een advertentie in de 'Locomotief' van 'Toko en Commissiehuis' van D. Schuijmer, in Semarang, 1865

Dit agentschap coördineert tussen 1862 en 1865 vanuit Semarang veerdiensten naar andere eilanden van de Indische archipel.

Vracht en Passage naar

SAMARANG

wordt aangeboden met het Ned. Ind. Schip

SARA ELEONORA,

kapit. SCHUIJMER,

om **Maandag 10 Junij** te vertrekken.

Informatien bij den gezagvoerder op Tanah Abang en

(1735)

De Agenten,
CASSALETTE & Co.

Een advertentie in de Javabode voor vaartochten van een vrachtschip van kapitein Schuijmer, 1861

Kinderwens

Al zijn de financiële wensen vervuld, de kinderwens blijft lang onbeantwoord. Invulling daarvan volgt als neefje Joost-Frederik in 1865 wordt geboren op Sumatra. Joost-Frederik heeft als biologische ouders de in-

heimse Malidja en als vader J. F. Wijnveldt, kommies boekhouder op het residentiekantoor te Palembang op Sumatra en familielid van Johanna Phillipina Wijnveldt. Joost-Frederik Wijnveldt Schuijmer groeit als pleegzoon op bij de Schuijmers en is 12 jaar als het gezin zich komt vestigen in Dieren.

Het voormalig woonhuis van de familie Schuijmer

De weg voor hun huis langs heet Harderwijkerweg maar die naam verandert na komst van rails en stoomtram in Tramstraat in 1881. Daniël wordt lid van de kegelclub van Dieren, een vereniging waar indertijd vooraanstaande inwoners lid van waren.

Nicht Henriëtte Juliana uit Amsterdam wordt de eerste directrice-verpleegster van het Dierense ziekenhuis en woont in de oranjerie van haar oom Daniël ten tijde van haar betrekking. Lang zal het gezin helaas niet samen zijn.

Joost Frederik overlijdt op 23 maart 1899 op de leeftijd van 24 jaar in Dieren na een kortstondig ziekbed. Hij was verloofd met de Dierense M. Van Wijngaar-

den, wonende aan de Zutphensestraatweg in Villa Nova, het latere van Kinsbergen internaat.

Enkele maanden na zijn dood overlijdt, in juli 1889, Johanna Phillipina in de leeftijd van 65 jaar. Moeder en pleegzoon zijn begraven op de oude begraafplaats aan de Harderwijkerweg. In het middeneiland van dit kerkhof liggen de notabelen en welgestelde personen begraven waaronder de familie Schuijmer in een familiegraf.

Waar de begraafplaats nu te midden staat van huizen en drukke straten ligt, was dat rond 1900 geheel anders. De begraafplaats lag afgelegen in een gebied waar veel hei was en nog nauwelijks bebouwing. Als laatste overlijdt op 19 november 1901 Daniël op 77 jarige leeftijd. Hij wordt enige dagen later bijgezet in het familiegraf (Klasse I, nr. 8,9,10).

Onderhoud van graf en grafkelder

Anno 2015 zijn de letters op de stenen van het familiegraf niet meer leesbaar en is het hekwerk verroest. Van het buurtschap is het onderhoud in de loop der tijd overgegaan naar de gemeente Rheden. Zij onderhoudt o.a. de paden, het gazon en de bomen maar niet specifiek graven. Van het toegezegde onderhoud aan het graf van de gulle gever is nu geen sprake meer. In zijn 'Memorie van Aangifte der nalatenschap' van 1902 staat dat de onroerende goederen, de villa's en het buitengoed Rustoord, op 3 april 1902 verkocht worden ter waarde van f 64513,00.

In de loop der jaren veranderen de eigenaren allen de namen van de villa's. Anno 2015 heten ze Seringenhof, Peppel, Boschwijk en Oldegaerde. De dubbele Daniël in het midden draagt geen naam meer. Het zijn Rijksmonumenten geworden.

Bronvermelding:

Delpher: Historisch Krantenarchief

Ambt en Heerlijkheid nr 174, 2012

F. van Zadelhoff, *Dieren, Spankeren en Laag Soeren in vroegere tijden*. 1958

P.G.J. Breukink, *Dieren, Spankeren en Laag Soeren in oude ansichten*, 1986.

Gelders Archief: Notulen Buurtschap van Dieren 1896 en 1902

Gemeente Rheden Begraafplaatsen

Tropenmuseum Amsterdam

Nederlands Indisch familie archief Den Haag

Memorie van aangifte der nalatenschap D. Schuijmer 1901

Rijks- en Gemeentelijke monumentenlijst gemeente Rheden, 2013

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, complexnummer 519350, 2001

Van rechts naar links nr. 30/32, 34 en 36 in de Hoflaan, richting Stationsplein, in 2000.

DE ZEEHELDENBUURT IN VELP

Nelleke den Boer-Pinxter

De Zeeheldenbuurt

De Zeeheldenbuurt in Velp wordt ingesloten door de Tramstraat, de Achtsprong, de Dennenweg, de Beukenweg, de Biesdelselaan en de Zutphensestraatweg. Het is een wijk waar over het algemeen grote villa's staan, vrijstaand en twee onder een kap, die tussen de Eerste- en Tweede Wereldoorlog zijn gebouwd. Het

Piet Heinlaan 1

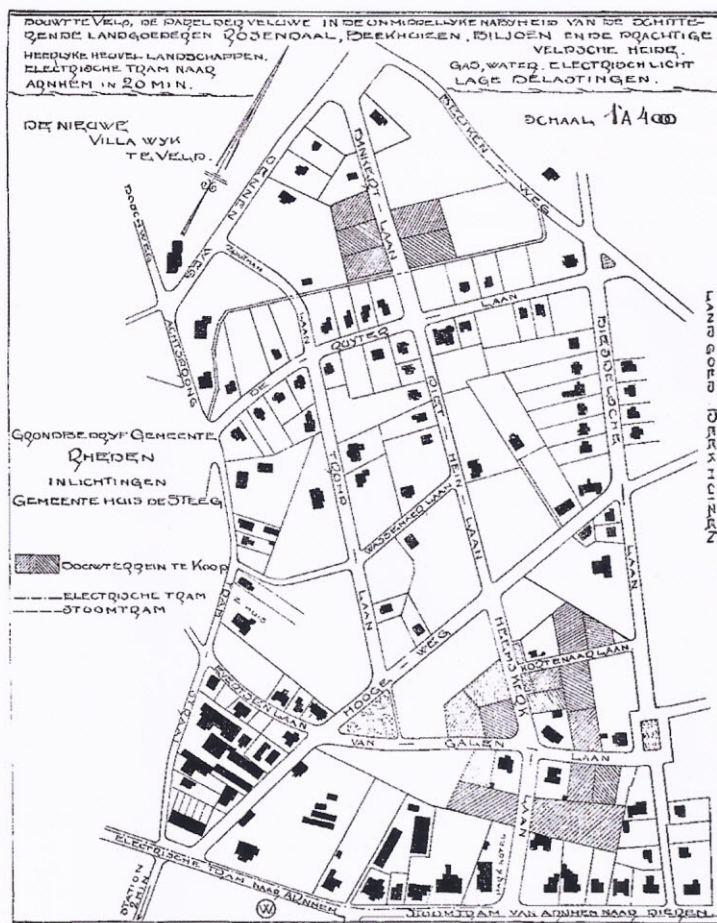
waren huizen voor de goeude burgers. Een commissaris van de Koningin heeft op Piet Heinlaan 1 gewoond en verschillende burgemeesters woonden in de wijk waaronder burgemeester Zimmerman op Hogeweg 8. De Zeeheldenbuurt bestaat uit de volgende straten: de De Ruijterlaan, de Admiraal Van Kinsbergenweg met in het verlengde de Wassenaerlaan, de Kortenaerlaan, de Evertsenlaan met in het verlengde de Van Galenlaan en hier dwars op, de Zoutmanlaan met in het verlengde de Tromplaan en als laatste de Bankertlaan met in het verlengde de Piet Heinlaan en de Heemskerklaan.

Arbeidershuisjes Hogeweg

De Hogeweg

Dwars door de Zeeheldenbuurt loopt de Hogeweg, die al veel ouder is dan deze wijk en zijn naam waarschijnlijk te dan-

"Gemeente Rheden toen. en nu" Zeeheldenbuurt (1923)

ken heeft aan het feit dat hij hoog ligt en de mensen er geen last hadden van wateroverlast, zoals vroeger in de Tramstraat en de Waterstraat. Aan de Hogeweg ligt nog een rijtje oorspronkelijke eenvoudige arbeiderswoningen, voor mensen die werkten op de kwekerij die op een binnenterrein gehuisvest is achter deze huisjes.

De Biesdelselaan

De Biesdelselaan, die o.a. de Zeeheldenbuurt begrenst, is nog ouder dan de Hogeweg en heette op een kaart uit 1867 de Rozendaalse Allee. Het was de oude verbindingsweg tussen kasteel Overhagen en kasteel Rozendaal voordat het spoor werd aangelegd en de vijvers van kasteel Biljoen werden vergraven.

Hij is rond 1651 aangelegd door Johan Maurits, graaf van Nassau, heer van Overhagen en heette toen "Des Graven Allee." Het zuidelijke gedeelte, aan de andere kant van de Zutphenscheweg, is geheel verdwenen o.a. door de aanleg van het spoor. De laan is gedeeltelijk

*Johan Maurits graaf van Nassau
heer van Overhagen*

Kaart Velp 1867

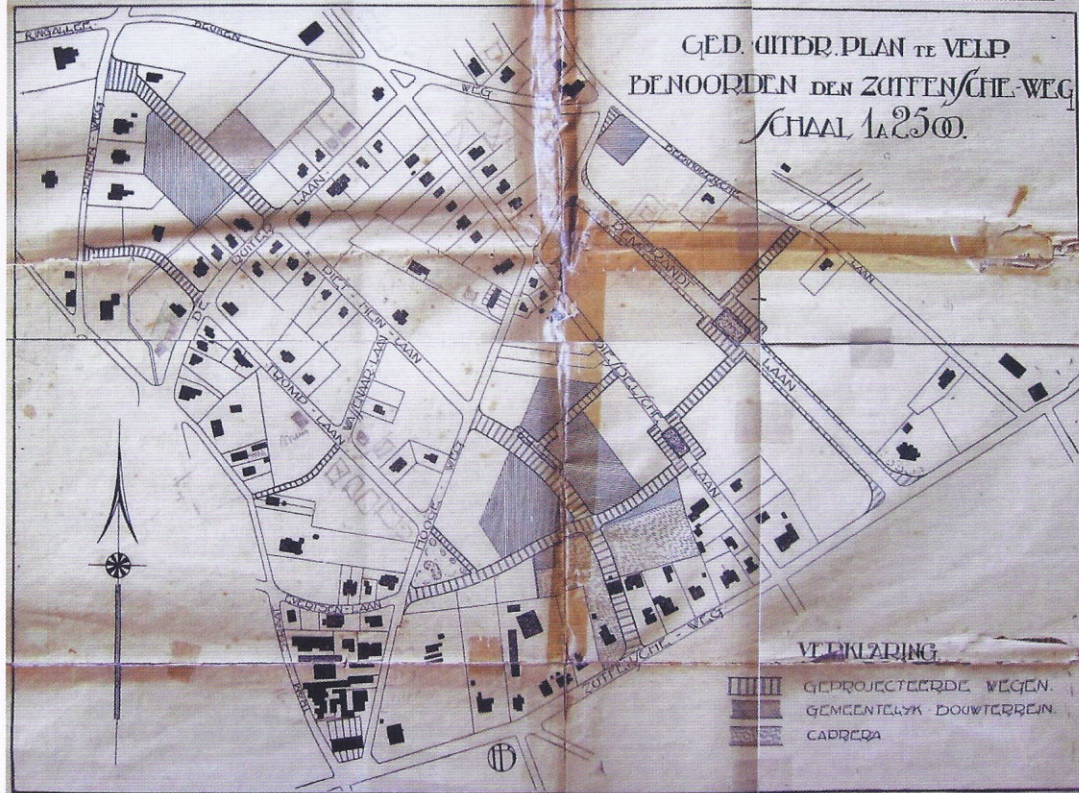
versmald toen de eigenaar van Biljoen aan het begin van de 20ste eeuw de vier rijen zware beukenbomen liet vellen.

De Eikenlaan en Schröderlaan

Voordat men de uitbreiding in het noordoostelijke gedeelte van Velp de Zeeheldenbuurt noemde, hadden twee straten al een andere naam. De De Ruyterlaan heette oorspronkelijk de Eikenlaan. Er is nog een villa waarvan de naam "Eikenhoek" aan de Eikenlaan doet denken. Deze villa ligt nu op de hoek van de Achtsprong en de De Ruyterlaan. De Schröderlaan heet tegenwoordig Tromplaan.

Velsche, Rhedensche, Steegsche en Dierensche Courant.

Kaart uit de krant van zaterdag 23-4-1921 van Ged. Uitbr. Plan ten noorden van de Zutphense weg

Architect Rotshuizen ontwierp hier voor zijn eigen gezin in 1919 een huis, "Zonnegaarde", nu Tromplaan 21. De gemeente liet de uitbreiding naast villapark Overbeek eerst maar een beetje op zijn beloop.

Op 23 april 1921 melde de gemeente in de Velsche, Rhedensche, Steegsche en Dierensche Courant, dat het met het wegenplan in de uitbreiding van noordoost Velp slecht gesteld was. Tot dan waren hoofdzakelijk de wegen vastgelegd, welke particuliere grondbezitters

hadden geprojecteerd om een voordelige verkaveling van hun bouwterrein te krijgen.

Oudste kern van de Zeeheldenbuurt

Voor 1921 zijn de De Ruyterlaan, de Tromplaan, de Piet Heinlaan en de Wassenaerlaan aangelegd met als enige ontsluiting naar de Zutphense weg de smalle Hogeweg. Dan komt de gemeente eindelijk met een plan om de ontsluiting van de Zeeheldenbuurt en tevens de latere Schilderswijk te verbeteren. In de Velsche, Rhedensche, Steegsche en Dierensche Courant van zaterdag 23 April 1921 maakt de gemeente Rheden bekend, dat ze de nodige grond heeft aangekocht of gekregen

Zonnegaarde

om het wegenplan van het noordoostelijke gedeelte van Velp uit te breiden en te verbeteren. Om speculatie te voorkomen heeft de gemeente eerst de nodige grond aangekocht voordat de uitbreidingsplannen bekend werden gemaakt. Allereerst kocht de gemeente tegen een billijke prijs twee terreinen van de heer Ekker, die bovendien bereid werd gevonden kosteloos grond af te staan om de Tromplaan en de Piet Heinlaan door te trekken naar de Dennenweg. Daarna kocht zij grond om de Evertsenlaan te verbinden met de Biesdelselaan. Ook werd grond aangekocht om de Hogeweg van de Evertsenlaan tot aan de Biesdelselaan te verbreden en om een plantsoen te maken op het punt waar de Hogeweg en de Van Galenlaan samen komen. In dit plantsoen staat sinds 1923 de Wilhelminabank.

Wilhelmiabank

De heer Lüps van kasteel Biljoen en de heer Ekker werden bereid gevonden grond af te staan om de lange Biesdelselaan door een plein met plantsoen te onderbreken. De heer Lüps stond ook grond af van de Rembrandtlaan en tevens een extra stuk om ook hier in het midden een pleintje te maken met een weg naar de Beekhuizenseweg ter hoogte van de Ossendaalselaan, nu de Hobbemalaan geheten. De gemeente kocht vervolgens tegen een gering bedrag stroken grond langs de Rembrandtlaan aan, zodat de dubbele rij bomen zou

kunnen blijven staan en de weg aan het eindpunt kon worden afgerond.

De gemeente kocht van de Velpse melkinrichting een stuk grond om de de Hogeweg te verbreden op de plek waar de Hogeweg en de Beekhuizenseweg elkaar ontmoeten

Hotel Capréra

Toen dit allemaal gerealiseerd was, moest de gemeente nog grond aankopen om de Piet Heinlaan of de Tromplaan tot aan de Zutphensestraatweg door te trek-

Hotel Capréra

ken. De keuze viel op de Piet Heinlaan. Hiervoor kocht de gemeente het terrein van hotel Capréra op, dat al grensde aan gemeentegrond. Het hotel met 2000 m² grond werd later weer verkocht.

Parkhotel Velp

Na de verkoop verandert de naam van het hotel in Parkhotel. De garage van het hotel wordt voor afbraak verkocht omdat daar de straat moet worden doorgetrokken. De 8000 m² grond van de achtertuin die

overblijft, wordt door de gemeente als bouwgrond ingebracht bij het gemeentelijk grondbedrijf. De nieuwe bouwkavels liggen langs de Van Galenlaan. Met al deze aankopen voor een betere ontsluiting van de wijk, denkt de gemeente de verkoop van bouwgrond te bevorderen.

De Evertsenlaan

De Evertsenlaan heeft wel de naam van een zeeheld, maar hoort bij villapark Overbeek. Dit villapark is aangewezen tot beschermd dorpsgezicht. Villapark Overbeek is door particulier initiatief ontstaan en was in augustus 1915 klaar. Alle grond was verkocht en de N.V. Villapark is toen ontbonden. Het Villapark is gebouwd in de voormalige tuin van kasteel Overbeek.

Boerderij Jeruzalem en de zwart geteerde schutting

Achter de zwart geteerde schutting van de tuin lag volgens Kerkkamp: "de beek en akkerland tot aan de Dennenweg, Beukenlaan, Biesdelselaan en Hoogenweg. Tusschen Dennenweg en Hoogeweg vormde enkel een simpel voetpaadje, te midden der akkers, een verbinding met de buurt aan de overzijde Alteveer". Al deze grond, evenals een stuk dat "Den Braamd" heette en tussen de Hogeweg en de Biesdelselaan lag, behoorde volgens de Kadastrale atlas van 1832 tot het landgoed Overbeek. Deze grond vormt nu de Zeeheldenbuurt en is door particulieren en de gemeente in delen aangekocht en uitgegeven. Misschien heeft de

Zeeheldenbuurt wel zijn naam te danken aan de Evertsenlaan!

Gemeente maakt reclame voor de Zeeheldenbuurt

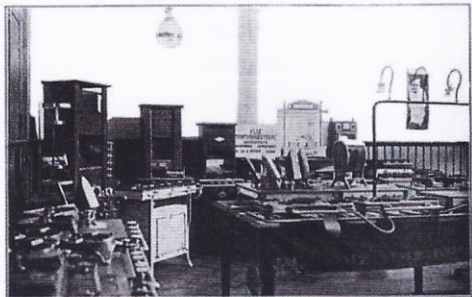
ZEEHELDENBUURT.

een nieuw gedeelte van Velp, waar thans veel gebouwd wordt; de straten dragen den naam van onze vaderlandsche helden ter zee.

In het boek dat in 1923 is uitgegeven bij het 350 jarig bestaan van de gemeente Rheden staat, dat door de gemeente grond wordt uitgegeven om woningen op te bouwen in wat wij nu kennen als de Zeeheldenbuurt. De gemeente prees de woonlocatie als volgt aan: "Bouw te Velp, Parel der Veluwe in de onmiddellijke nabijheid van de schitterende landgoederen Rosendaal, Beekhuizen, Biljoen en de prachtige Velpse heide. Gas water, licht en lage belastingen. Heerlijke heuvellandschappen. Elektrische tram naar Arnhem in 20 min."

Ook maakte de gemeente reclame voor de gemeentetoonzaal waar nieuwe inwoners hun gasteel, fornuizen, badkachels enz. in huurkoop kunnen betrekken.

De Zeeheldenbuurt ontstaat ongeveer tussen 1920-1940. Het blijkt dat er kavels onbebouwd blijven omdat mensen een erfdiensbaarheid van vrij uitzicht eisten. In 1923 is bijna de helft van het aantal kavels grond uitgegeven. Na 1940 zijn er wel kavels gesplitst en extra huizen tussen geplaatst.

BIJ UW VESTIGING TE VELP BEZOEKT DE GEMEENTE-TOONZAAL, WAAR U ALLE GASTOESTELLEN, FURNUIZEN, BADKACHELS ENZ. IN HUURKOOP KUNT BETREKKEN.

Ook komt rond 1946 de erfdiensbaarheid van vrij uitzicht door inspanning van makelaar Franke te vervallen.

In de Zeeheldenbuurt staan twee rijksmonumenten: Tromplaan 20 en Zoutmanlaan 5, Villa "Maliehoeve". Dit bijzondere landhuis werd in 1925 gebouwd voor Jhr. H. van Panhuys naar ontwerp van architect G.L. van Straaten. Het huis vertoont invloeden van zowel de Gooise Landhuisstijl als de Amsterdamse School.

Villa Maliehoeve Zoutmanlaan 5, rijksmonument

Opmerkelijk is de grote rietgedekte samengestelde kap. Het gebruik van riet gaf de architect een grote vrijheid in het vormgeven van de kap. Daarmee kon een grote expressiviteit worden bereikt.

Verder staan in de Zeeheldenbuurt zeven gemeentelijke monumenten en wel: De Ruiterslaan 14, 16 en 27, Tromplaan 2 samen met Hogeweg 35, Tromplaan 12 en het dubbele pand Evertsenlaan 3 en 5.

Tromplaan 12, gemeentelijk monument

Verscheidenheid aan bouwstijlen Zeeheldenbuurt

De huizen die het eerst gebouwd zijn lijken nog sterk op de bouwstijl in het Villapark. Verder staan er veel villa's met een rietenkap gebouwd in de zogenaamde "Gooise landhuisstijl." De huizen die na 1930 zijn gebouwd, zijn vaak gebouwd in de dertigerjaren stijl. Deze hebben over het algemeen een brede dakoversteek, erkers, aangebouwde plantenbakken, een luifel bij de voordeur en binnen schuifdeuren en niet te vergeten spouwmuuren.

Verder vind je in deze wijk huizen in de Amsterdamse schoolstijl en huizen met zeer bijzondere dakvormen, die niet erg gangbaar zijn.

Dertigerjaren stijl

Amsterdamsche schoolstijl

De Schilderswijk

Met de ontsluiting van Velp noord-oost was ook meteen de Schilderswijk ontsloten. Er zijn later nog twee wegen toegevoegd: de Jan Steenlaan en de Ruijsdaellaan. De uitgifte van grond is misschien iets later begonnen dan in de Zeeheldenbuurt maar voor een deel liep het gelijk, in de periode tussen de twee wereldoorlogen. De bouwstijl in beide wijken hebben dan ook veel overeenkomst. De grond voor de latere Schilderswijk hoorde volgens de kadastrale kaart van 1832 voornamelijk bij Biljoen en is door de gemeente gekocht van de heer Lûps van Biljoen in 1921.

Bronnen

Informatie van de heer E. Muis
 P. Thiele en Aad W. Kroon, *Gemeente Rheden toen...en nu*, Drukkerij Mercurius, Velp, 1973
 Velpsche, Rhedensche, Steegsche en Dierensche Courant, *De uitbreiding van het noord-oostelijke gedeelte van Velp en de aankoop van Caprera*

Kadastrale kaart van Velp 1832, grond Overtbeek paars, Rozendaal groen en Biljoen licht blauw

Stichting Werkgroep Kadastrale Atlas Gelderland, *Kadastrale kaart van Velp van 1832*, druk: Presikhaaf, Arnhem
 Kerkkamp, *Historie van Velp en Rozendaal*, Gysbers & Van Loon, Bakkerstraat 7a. Arnhem 1965

Tussen stad en land. TOONBEELDEN VAN architectuur uit de wederopbouw JAREN (1940-1965) in de gemeenten RHEDEN EN ROZENDAAL deel 1

Roger Crols

Afb.1 Woonhuis Slegers in Velp. Een van de best bewaarde Rietveldhuizen in Nederland. Dit nieuwe rijksmonument is een van de iconen van de wederopbouwperiode in de gemeente Rheden (foto: cover van het in 2006 verschenen volledig aan de

woonhuizen van Rietveld gewijde Spaanse architectuurtijdschrift 2G).

Inleiding

Het onderstaande artikel komt voort uit een drietal onderzoeken die de auteur namens het Gelders Genootschap in opdracht van de gemeente Rheden heeft uitgevoerd tussen 2007 en 2012. Het eerste onderzoek betrof een inventarisatie van cultuurhistorisch waardevolle architectuur en stedenbouw uit de wederopbouwperiode(1940-1965) in de gemeente Rheden. Dit was gebaseerd op beknopt literatuur- en archiefonderzoek en veldwerk vanaf de openbare weg. Het tweede onderzoek betrof een nadere inventarisatie, selectie, waardering en beschrijving van de meest waardevolle objecten ten behoeve van plaatsing op de gemeentelij-

ke monumentenlijst of een borging van de aanwezige waarden via ruimtelijk beleid zoals het bestemmingsplan. In het derde onderzoek, een cultuurhistorische analyse van Velp-Zuid, stonden de naoorlogse uitbreidingswijken centraal. Het onderzoek was bedoeld om zorgvuldig keuzes te kunnen maken bij de revitalisering van Velp-Zuid. Dit artikel geeft in vogelvlucht een beeld van een aantal kenmerkende ontwikkelingen na de oorlog en behandelt enkele van de belangrijkste nieuwe bouwwerken uit die periode in de gemeente Rheden. Tevens zullen enkele bijzondere bouwwerken uit Rozendaal de revue passeren waar een onderzoek naar naoorlogs erfgoed nog moet plaatsvinden.

De architectuur en stedenbouw uit de wederopbouwjaren bepaalt tot op de dag van vandaag in aanzienlijke mate het beeld van de grotere Rhedense dorpen. Het was een periode van vernieuwing op het gebied van architectuur door de ontwikkeling en toepassing van tal van nieuwe materialen en werkwijzen. Ook het stedenbouwkundig ontwerp kenmerkte zich door nieuwe verkavelingspatronen, nieuwe wijkopbouw en een steeds belangrijker rol van het verkeer als ordeningsprincipe.

Na de bevrijding kon Nederland de trieste balans opmaken van vijf oorlogsjaren. Van de Nederlandse provincies was Gelderland relatief het zwaarst getroffen. Vooral de steden Arnhem, Doetinchem, Nijmegen, Tiel en Zutphen en de dorpen in het Rivierengebied hadden veel geleden. De gemeente Rheden had ondanks haar strategische ligging, relatief weinig te lijden van de oorlogshandelingen. In Rheden hebben de jaren vijftig en zestig dan ook niet zozeer in het teken

van het herstel van oorlogsschade gestaan maar vooral in het kader van de leniging van de woningnood, beter bekend als 'volksvijand nr.1'. Was in 1945 in Nederland een tekort aan 200.000 woningen, in 1950 was dit aantal al opgelopen tot 300.000 woningen. In totaal zouden tot 1965 in Nederland ca. één miljoen woningen worden gerealiseerd. Het huidige beeld van de dorpen Velp, Rheden en Dieren is grotendeels te danken aan de voortvarende aanpak van de woningnood door het gemeentebestuur en de woningbouwverenigingen. Dit zou in korte tijd leiden tot een verdubbeling van de omvang van de dorpen Velp, Rheden en Dieren.

Gemeentelijk beleid tot op heden

Al in het midden van de jaren negentig van de vorige eeuw hebben zowel de gemeenten Rheden als Rozendaal op voordracht van het Gelders Genootschap enkele toppers uit de wederopbouwperiode (1940-1965) aangewezen als gemeentelijk monument. Dit zijn voornamelijk woonhuizen zoals de woonhuizen Stoop en Slegers in Velp en een reeks dubbele woonhuizen aan de Hertog van Gelrestraat in Rozendaal, allen van de hand van Gerrit Rietveld. Een ander voorbeeld is een door de bekende architect H.Th. Wijdeveld (1885-1987) ontworpen villa op de hoek van de Biesdelselaan en de De Ruijterlaan. De Mauritiuskerk met naastgelegen pastorie in Rheden en de in opdracht van de Duitse bezetter op het landgoed Avegoor gebouwde sporthal zijn eveneens in die tijd aangewezen als gemeentelijk monument.

Een ander bijzonder object, de aan de Steenhoek gelegen dorpschool van Rozendaal, is helaas weer van de gemeentelijke monumentenlijst afgevoerd. Deze door Jan Verhoeven in 1971 ontworpen school is een belangrijk voorbeeld van het structuralisme in de architectuur en heeft in binnen en buitenlandse publicaties veel aandacht gekregen. De gemeenten Rheden en Rozendaal behoorden tot de eerste gemeenten in Gel-

Afb.2 Voormalige, uit 1942 daterende, sporthal op het landgoed Avegoor in Ellecom. (foto: Gelders Genootschap). Het gebouw maakt deel uit van de unieke collectie Duits erfgoed uit de Tweede Wereldoorlog waartoe ook de bunker Diogenes en de Fliiegerhorst Deelen in Arnhem behoren. Deze laatste vormt met ruim 200 objecten het grootste rijksmonumentale complex van Nederland.

derland die vooruitlopend op toekomstig rijksbeleid zelf de verantwoordelijkheid namen om objecten uit een belangrijke periode van hun geschiedenis te beschermen en daarmee de aanwezige cultuurhistorische en ruimtelijke kwaliteiten te borgen. De objecten waren allen onderdeel van de eerste gemeentelijke monumentenlijsten die in de betreffende gemeenten tot stand kwamen en waarbij de bouwkunst tot 1940 centraal stond.

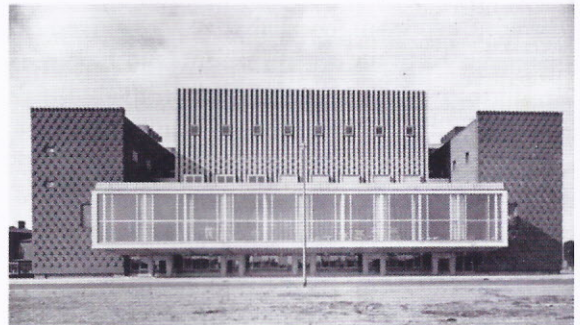
Het begrip Wederopbouw

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) hanteert in deze de volgende begripsbepaling: 'Het erfgoed van de wederopbouw omvat de resultaten van (steden)bouwkunst en landinrichting uit de periode 1940-1965 en sluit daarmee aan op het jongere erfgoed uit

de periode 1850-1940. De wederopbouw omvat zowel het feitelijke herstel van de oorlogsschade in de bestaande omgeving als het naoorlogs herstel van de algemene bouwproductie en de daarmee gepaard gaande omvangrijke stads- en dorpsuitbreidingen (vroeg-na-oorlogse wijken), aanleg van haven- en industriegebieden, infrastructurele werken, herinrichting van het landelijk gebied en wederopbouw van boerderijen. Ook de interieurs en de toegepaste kunst in en aan architectuur uit de periode 1940-1965 behoren tot het onderzoeksgebied⁷. Interieurs uit deze periode verdwijnen in hoog tempo hetgeen scherp contrasteert met de populariteit van design uit de vijftiger en zestiger jaren.

De architectuur en stedenbouw uit de wederopbouw is te beschouwen als een belangrijke en innovatieve periode in de Nederlandse architectuurgeschiedenis. Het was een periode van vernieuwing op het gebied van architectuur door nieuwe materialen en werkwijzen. Het stedenbouwkundig ontwerp kenmerkte zich door nieuwe verkavelingspatronen, nieuwe wijkopbouw en een steeds belangrijker rol van het verkeer als ordeningsprincipe. De vroeg-naoorlogse gebouwen en wijken verdienen dan ook aandacht voor de bestaande - soms verhuld geraakte - (steden)bouwkundige kwaliteiten. De belangstelling en waardering voor het erfgoed van de wederopbouwperiode neemt al jaren gestaag toe. Ook bij de overheid is sprake van een toenemende aandacht voor het naoorlogse erfgoed. Zo heeft de RCE sinds 2001 een meerjarig onderzoeksproject uitgevoerd om een landelijk referentiekader op te bouwen. Dit project omvatte een 25-tal studies van gebouwtypen, grotendeels gebaseerd op literatuuronderzoek en reeds beschikbare veldkennis. Hierbij is een breed spectrum aan gebouwtypen onderzocht om de diversiteit van cultuurhistorie, architectuur en bouwtechniek scherper in beeld te krijgen: van raadhuis tot kruisgebouw, van sportaccommodatie tot winkelcentrum. In de periode 2007-2013 heeft het Rijk

200 topmonumenten uit de periode 1940-1965 aangewezen als van rijkswege beschermde monumenten. Dit heeft voor Gelderland o.a. geresulteerd in de aanwijzing van het fraaie Gelderse Provinciehuis van de architecten Vegter, Brouwer en Deurvorst als rijksmonument.

Afb.3 en 4 Het Provinciehuis in Arnhem kort na de bouw, een waar 'Gesamtkunstwerk' waar aan meer dan 20 kunstenaars een bijdrage leverden (afbeeldingen uit: Forum 10 (1955) 3, p.116).

Inmiddels hebben steeds meer gemeenten hun erfgoed uit de Wederopbouwperiode in kaart gebracht en de meest waardevolle objecten en complexen van dit snel verdwijnende erfgoed aangewezen als gemeentelijk monument.

Woningbouw: Velp, Rheden en Dieren

Velp

Het huidige beeld van de dorpen Velp, Rheden en Dieren is grotendeels te danken aan de voortvarende aanpak van de woningnood door het gemeentebestuur en de woningbouwverenigingen. Dit resulteerde in meer dan een verdubbeling van de omvang van de dorpen Velp, Rheden en Dieren.

Afb.5 Strokenbouw aan de Willem van Kleefstraat in Velp (foto: Gelders Genootschap).

In Velp lag het zwaartepunt van de nieuw te bouwen woonwijken in het gebied ten zuiden van de spoorlijn. Hier werd een groot aantal nieuwe woonwijken gebouwd in aansluiting op de al voor de oorlog gebouwde tuindorpen.

Diverse wijken zijn voorzien van een vernieuwende stedenbouwkundige opzet. In de omgeving van de Willem van Kleefstraat vinden we zogenaamde strokenbouw met rijwoningen in parallelle stroken.

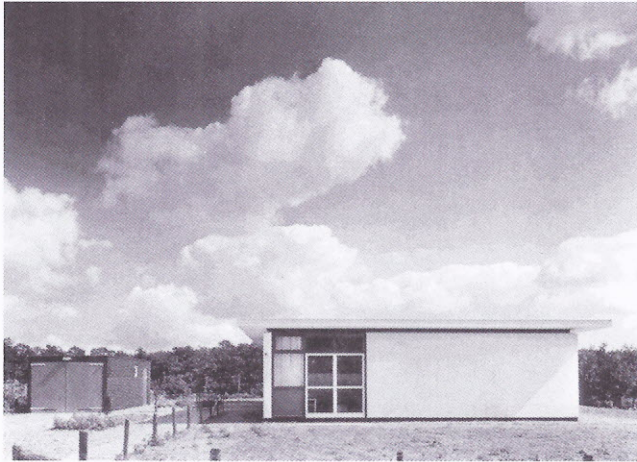
Afb.6 Strokenbouw in Velp-Zuid. In 1955 partieel herzien uitbreidingsplan van Velp. Van Kleefstraat en omgeving. Links het terrein van Larenstein (Gelders Archief).

De ten zuiden van de Waterstraat gelegen wijk Straatweiden is een goed voorbeeld van een zogenaamde stempelwijk waarbij een bepaalde stedenbouwkundige opzet steeds wordt herhaald.

Beekhuizen

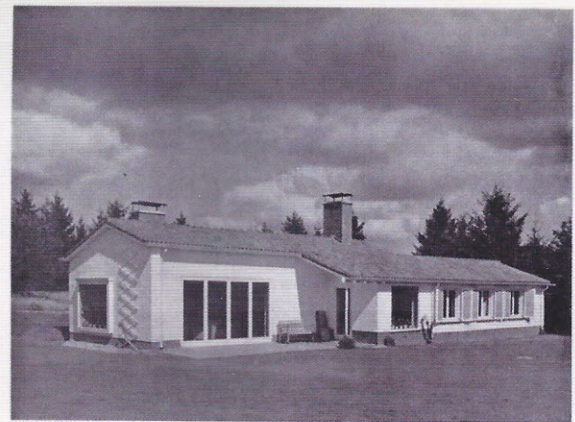
Afb. 7 woonhuis Slegers

Afb. 8 Woonhuis Stoop (1951) aan de Beekhuizenseweg 44 is nagenoeg gelijktijdig tot stand gekomen met het naastgelegen woonhuis Slegers (afb. 7), eveneens naar ontwerp van Gerrit Rietveld. De dochter des huizes was medewerkster van Rietveld's bureau (afbeelding uit: G.H. Rodijk, De huizen van Rietveld, Zwolle 1991, p.92)

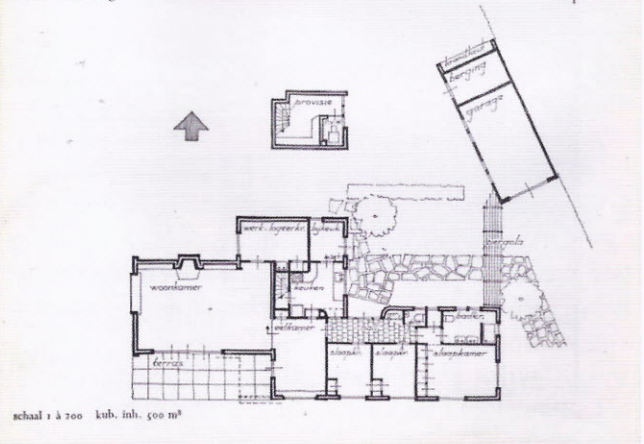
Opmerkelijk is de fraaie villawijk die verrees op Beekhuizen, onderdeel van het landgoed Biljoen en Beekhuizen in Velp. De bebouwing kreeg ruime aandacht in diverse binnen- en buitenlandse publicaties. Het gebied werd vooral bebouwd met het voor die tijd nieuwe bouwtype van de bungalow. Kenmerkend voor dit vrijstaande woonhuis is dat alle vertrekken op de begane grond zijn gelegen. (afb. 10) Doordat alle vertrekken gelijkvloers liggen hebben alle belangrijke vertrekken een directe binding met de tuin. De bungalow geeft in het algemeen een grotere vrijheid in de groepering van de vertrekken, zowel in een gesloten ontwerp (rechthoekige hoofdvorm) als in een open variant (vrije groepering van vertrekken). Een variant van de volgens een gesloten ontwerp gebouwde bungalow is de patiobungalow die rond een binnentuin of binnenplaats gebouwd werd. De populariteit van de bungalow was mede te danken aan de stroom buiten-

landse publicaties op dit gebied, vooral uit Amerika. In de wijk is ook een van de eerste rijksmonumenten uit de naoorlogse periode te vinden. Dit is de aan Den Bruijl gelegen, naar ontwerp van de beroemde architect Gerrit Rietveld in de jaren 1952-1955 gebouwde, woning met atelier van de bekende beeldhouwer Piet Slegers. (afb. 1&7) In Beekhuizen is er sprake van een grote variatie aan architectuurhistorisch waarde volle landhuizen, villa's en bungalows.

E. G. Falkenburg

Velp

Afb. 9 Na-oorlogse kleine landhuizen in Nederland, van J.J. Vriend (Amsterdam-Antwerpen 1954, p. 52).

wordt vervolgd

BEWARINGS- EN VERBLIJFSKAMP 'AVEGOOR'

deel 6

Wisseling van de wacht

John Striker

Afsluiting van een turbulente fase in Bewarings- en Verblijfskamp Avegoor

De voortdurende negatieve geruchtenstroom en ook werkelijke klachten van gedetineerden, over onder meer het ontbreken van verzamellijsten van hun afgenomen en naar later bleek verdwenen eigendommen, zorgde voor bijzondere belangstelling op de kantoren van het Militair Gezag (MG) in Den Haag. Ook het ontbreken van een serieuze financiële verantwoording, de willekeur in het toepassen van de regels en het strafregime droegen hieraan bij. Van buiten waren er klachten binnengekomen van leveranciers van onderdelen voor eindproducten zoals speelgoed en kleding dat sporadisch werd betaald. Bont, door een opdrachtgever geleverd voor het maken van kleding en handschoenen, bleek voor een deel niet aanwezig. Een verantwoording ervan was er niet. De betaling van de huur aan de drie eigenaars van het Landgoed te weten de Algemene Bond van Ambtenaren (Abva), Graaf Bentinck (Midachten) en de Gemeente Rheden werd in geheel 1945 nagelaten. Bepaalde geldbedragen waren in de summier administratie van hoofdadministrateur Vink, later opgevolgd door commandant J. Thijssen niet terug te vinden. De oorspronkelijk als administrateur van Golf Links meegekomen Thijssen had gemakshalve het 'boekhouden' in handen van zijn administratrice Mej. Ebbers gelegd. Zij stond inmiddels op het terrein bekend als de maîtresse van commandant Sprenger. Ook zij lichtte de hand met het opzetten van een noodzakelijke financiële verantwoording. Dit alles deed de verdenking op fraude toenemen. Het behoeft geen betoog dat de beeldvorming over het reilen en zeilen binnen het kamp Avegoor bij de heren van het Directoraat Generaal Bijzondere Rechtspleging (DGBR), in het

bijzonder bij de Dienst Inspectie en Dienst Personeel zacht gezegd de wenkbrauwen zal hebben doen fronsen. Alles bij elkaar genomen was het wachten op maatregelen vanuit Den Haag. Dat kon niet anders resulteren dan in ontslag van de twee meest incapabele leidinggevenden.

Wat zich precies in de laatste (december)maand van 1945 heeft afgespeeld ten aanzien van beide hoofdrolspelers in de kampleiding wordt nog niet helemaal duidelijk. Niet uit de nalatenschap aan documenten van de heer Natrop, net zo min uit het onderzoek in toegankelijke archieven over Avegoor van deze naoorlogse periode in het Nationaal Archief. (Eerst na 2020 kunnen hiertoe relevante dossiers over Avegoor geopend worden, door het verstrijken van de termijn op beperkte toegankelijkheid.)

Zo zou adjunct kampcommandant Harmsen van der Vliet op 18 november schorsing zijn opgelegd door kampcommandant Sprenger wegens diefstal en zelfs door de marechaussee uit het kamp Avegoor zijn verwijderd. Sprenger legt deze schorsing later uit als zijnde een ontslag, hetgeen echter weersproken wordt in de officiële documenten in zijn dossier, waarin van schorsing sprake is.

In een getypt verweerschrift van 7 kantjes(!), gedateerd 8 december 1945, over zijn schorsing aan het adres van de heer Mentrop, Hoofd Bureau Personeel MG te Den Haag, brengt Harmsen van der Vliet de handelingen van Sprenger als kampcommandant minutieus voor het voetlicht. Met vermelding van namen van getuigen en slachtoffers wordt hierin de sfeer van corruptheid, mishandeling, schoffering, willekeur, immoreel gedrag met vrouwelijk personeel, verduistering van gelden en kostbaarheden der gedetineerden weergegeven. Getuigen

onder het personeel werden de mond gesnoerd met voordeeltjes of dreiging met baanverlies. Zie GA inv.nr. 2197-8567.

In het Gelders Archief bevindt zich bovendien, waarschijnlijk naar aanleiding van het alarmerende verweerschrift van Harmsen van der Vliet aan Den Haag, een door de Inspectie van de Nationale Veiligheidsdienst aan een gedetineerde advocaat opgevraagde getuigenverklaring van vijf pagina's, gedateerd 13 december 1945.

Feit is, dat naast het reeds in mijn vorige artikel vier (zie A&H 189, december 2015) gememoreerde bezoek van een politiedeleгатie op 12 december, zowel de kampcommandant als de adjunct-kampcommandant op 18 december daaropvolgend eervol ontslag werd verleend, ingaande 1 januari 1946. Dit wegens onvoldoende functioneren en onderlinge onenigheid.

Twee andere stafleden, Commandant Wachtkorps J.H.G. Natrop en Hoofd administrateur v/h commandant bewaking J. Thijssen waren blijkbaar niet, of minder betrokken bij de schermutselingen van de staf en het gedrag in het kamp, want zij bleven in het feitenonderzoek buiten schot. Zij en andere stafleden moeten echter terdege op de hoogte zijn geweest van de (zichtbare) misstanden en andere wanordelijkheden. Dit komt duidelijk naar voren uit het archiefonderzoek. De machtswellust van de niet-militair geschoolde kampcommandant Sprenger, een *'pedant mannetje'* met een negatief zelfbeeld, met gebrek aan empathie en op macht berustend zelfvertrouwen. Dit gedrag heeft in het oprichtingsjaar een zware wissel getrokken op de handelingsvrijheden der stafleden, waartoe zij formeel en functioneel bevoegd waren.

In het jaar 1945 was de benaming *'Strafkamp'* dan ook beter op zijn plaats dan haar formele titel *'Bewarings- en Verblijfskamp'*, waarbij beleidsmatig door de regering de nadruk moest worden gelegd op berechting en heropvoeding van de delinquenten, met het oog op een gepaste terugkeer in de Nederlandse samenleving.

Dat de kampcommandant in zijn eigen belevingswereld vertoefde bewees wel zijn uitspraak in een schrijven aan B&W in Arnhem, waarin hij zijn ontslag per 1 januari 1946 een eigen keuze noemde vanwege de beleidswijziging uit Den Haag om van Avegoor in plaats van een *'Strafkamp'* een zogenaamd *'Vrouwenkamp'* te maken. Vanuit een verwrongen zelfbeeld waande hij zich in een slachtofferrol.

Het DGBR daarentegen, dat per 1 april de verantwoordelijkheden van het Militair Gezagsapparaat volledig had overgenomen, verklaarde later het (eervol) ontslag van beide heren op grond van:

- de onderlinge schermutselingen en geschillen gedurende de maanden van hun samenwerking,
- de voortdurende geruchten over wangedrag,
- het onvermogen van de kampcommandant om sturing te geven aan een rechtvaardige, verantwoordelijke en financieel betrouwbare kampleiding, zoals dat inmiddels voor een Bewarings- en Verblijfskamp van het DGBR met een qua bezettingsverleden gevarieerde bevolking, als uiterst noodzakelijk werd bevonden.

De nasleep voor kampcommandant Sprenger

Januari 1946 startte het MG een onderzoek naar de geruchten van malversaties en ander wangedrag in het kamp gedurende de tweede helft van 1945 in Kamp Avegoor. Op 1 februari kwam een schrijven bij het MG binnen van de heer Sprenger. Hierin betoogde hij dat hij geen functie als kampcommandant meer ambieerde nu Avegoor een vrouwenkamp zou worden. Het lopende onderzoek ging, zoals hij aannam, over de door hem ontslagen (in werkelijkheid geschorste) adjunct kampcommandant. Hij pleitte zichzelf vrij van alle negatieve geruchten.

In een notitie van 9 april 1946 tussen Justitie en B&W te Arnhem werd gemeld dat er geen strafbare feiten op tafel lagen, maar dat ondanks dat definitief ontslag van

Sprenger waarschijnlijk leek na de uitkomst van het rapport van het MG.

In een brief van 25 mei 1946 schrijft B&W te Arnhem vervolgens aan Sprenger dat het onderzoek van januari nog niet is afgerond. Daarom kan hij nog niet op zijn oude post bij de Gemeentelijke Sociale Dienst terugkeren en blijft zolang geschorst. Een (eervol) ontslag bij de gemeente Arnhem volgt wel in een brief van 1 juli 1946 op grond van het justitiële onderzoek naar de 'leegroef' van Kamp Golf Links in april 1945. Er was niet veel strafrechtelijks meer te achterhalen geweest, maar er waren toch voldoende gronden aanwezig om de heer Sprenger niet meer terug te willen zien op zijn oude functie bij de Sociale Dienst.

Op 11 september 1946 kreeg Sprenger officieel van Justitie te horen dat er geen strafrechtelijk onderzoek zou volgen. Ook uit een ander onderzoek in januari 1947, naar malversaties gedurende zijn tijd als Hoofd Commies bij de Gemeentelijke Sociale Dienst van Arnhem bij de uitdeling van gelden tijdens en na de evacuatie van Arnhem kwamen onvoldoende bewijzen daarvoor naar boven.

Nog diezelfde maand werd het accountantskantoor *Vekemans & Berk* door het DGBR, uitgenodigd een financieel onderzoek te starten in Kamp Avegoor over 1945. Op de uitkomst daarvan wordt in deel 7 ten tijde van de nieuwe kampcommandant Huijbers ingegaan.

Ondanks toch voldoende, maar moeilijk juridisch bewijsbaar feitenmateriaal en de algehele informatie over de persoon Sprenger overziend mag het verbazend worden genoemd dat de persoon in kwestie er zo goed vanaf kwam. Anderen uit zijn omgeving, zoals de door hem om soms knullige incidenten ontslagen bewakers, zouden het lange tijd minder goed treffen bij het vinden van een nieuwe levensweg of werkkring.

Veel is er in 1946 aan gedaan om de waarheid boven tafel te krijgen omtrent de handel en wandel in het kamp Avegoor, maar het bleek juridisch onmogelijk iemand iets ten laste te leggen, alle rapporten en versla-

gen ten spijt. Waarmee het hoofdstuk kampcommandant G.H. Sprenger moet worden afgesloten.

Een nieuwe kampcommandant voor Bewarings- en Verblijfskamp 'Vrouwenkamp Avegoor'

Het bericht van 3 januari 1946 waarmee het dagrapportage boek werd afgesloten (zie deel 5 A&H 190, maart 2016) was nog geparafeerd door de op 18 december '45 door het MG ontslagen heer Sprenger. Dat klopt, want uit het archiefdossier blijkt dat hij nog tot 16 januari is aangebleven, waarschijnlijk tot de komst van de nieuwe kampcommandant, de heer H.J.G. Huijbers uit Nijmegen.

Henri Johan Gerard Huijbers

Henri Johan Gerard Huijbers (1919-2001, Nijmegen) was een intelligente, maar met zijn 27 jaar een nog onervaren jonge man. Geslaagd op de gymnasium opleiding, werd zijn reeds aangevangen universitaire opleiding in de rechten door de oorlog doorkruist. Om aan de 'Arbeitzeinsatz' te ontkomen had hij een tijd ondergedoken gezeten, totdat de geallieerden Brabant en Nijmegen in september 1944 wisten te bevrijden. Hij stelde zich direct beschikbaar voor het in de zomer van '44 opgerichte Militair Gezag en bekleedde van oktober '44 tot mei '45 de functie van adjunct kampcommandant van het interneringskamp *De Tuchtsschool* in Nijmegen. Vanaf mei tot september '45 werd hij aangesteld als Hoofd Kampwezen van het Militair Commissariaat, om daarna weer terug te keren naar zijn post in Kamp *De Tuchtsschool*.

Eind december 1945 werd hij, ondanks zijn nog relatief jonge leeftijd, uitgenodigd de functie van kampcommandant in het Bewarings- en Verblijfskamp Avegoor te Ellecom op zich te nemen en daar orde op zaken te stellen. Bovendien moest hij de omzetting van het *Strafkamp* in een *Vrouwenkamp* vanaf 1 februari 1946 begeleiden. Hij zou 15 januari 1946 aanvangen. Zoals hij later zou verklaren trof hij een interneringskamp aan

in chaos. *'Het was een janboel'*, waren precies zijn woorden. Hij moest direct orde op zaken zien te stellen en op een aantal terreinen zou hij hier ook wel in slagen. Zoals alle kampcommandanten werd ook Huijbers aan een psychotechnisch onderzoek onderworpen, uitgevoerd door de Vrije Universiteit Arnhem op 29 mei 1946. De uitkomst luidde in het kort: *'Een intelligent en autoritair persoon, prikkelbaar door onverwerkte levenservaringen. Sociaal, ernstig en tactvol maar houdt afstand. Heeft een eigen oordeel over alle zaken en is geneigd naar eigen zienswijze te handelen. Doorziet mensen zonder logische berekening. De op zich lovende conclusie luidde dat: 'zijn werk voor het DGBR lijkt op een vlucht. Gelet op zijn capaciteiten kan hij meer. Zijn veelzijdige begaafdheid stelt hem in staat met succes er iets van te maken van een goede kwaliteit. Maar moet oppassen voor eigenwilligheid, waardoor hij geen gevoel voor ambtelijke verhoudingen heeft. Op dit punt kan men moeilijkheden verwachten. Onderzochte is, samen met Adjunct Commandante mej. Wuite, die voor hem zowel een steun als rem is, voor de leiding van een kamp een gelukkige combinatie.'* Niets dan goeds dus over de man. Zou het dan nu beter gaan in Kamp Avegoor?

Avegoor sporthal 1950 voormalige slaapzaal van de vrouwen

Het Vrouwenkamp Avegoor in de pers

In een artikel in het Geldersch Nieuwsblad van dinsdag 13 augustus 1946 schrijft de betreffende journalist een

uitvoerig verslag over zijn bezoek in juni 1946 aan Vrouwenkamp Avegoor: *'Met grote openhartigheid werd alles getoond, zodat ook wat niet deugde niet verborgen bleef. Ten tijde van mijn bezoek was het aantal vrouwen (810) groter dan het aantal mannen (189), waardoor men sprak van een Vrouwenkamp. De eerste aanblik van het kamp was voortreffelijk. Een prachtige tuin, mooie villa, een vriendelijke vijver. Als geïnterneerde kon je het slechter treffen, zo dacht ik.*

Vrouwen maken hier speelgoed, dat door enkele mannen voor-gezaagd wordt. De gunstige aanblik bij binnenkomst op het landgoed bleek al gauw een façade. Een bezoek aan de gebouwen bracht mij tegenover een vrouw die in snikken uitbarst en zegt: "nu is alles netjes vandaag omdat u hier op bezoek komt. Maar U moest eens op andere dagen komen kijken, dan is

het zo mooi niet!"

Hij noteerde dat de vrouwen met hun allen sliepen in één grote (turn) zaal. Over de kampcommandant, die hij ontmoette, zei hij: *'De kampcommandant, een jonge man van net 27 jaar met eigen opvattingen ten aanzien van de heropvoeding, zegt ons: "de straf moet medicinaal zijn", maar wij hebben de indruk gekregen dat hij niet altijd de juiste medicamenten hanteert die in de apotheek der heropvoeding te vinden zijn'*

De verslaggever vond het militair regiem in het kamp democratisch en pedagogisch onjuist, maar toonde begrip voor de andere kant van de medaille. Het was niet

eenvoudig leiding te geven aan een kamp met vrouwen met zoveel individuele problemen en bijzonderheden, betoogde hij. *'Het vereiste levenservaring en empathie bij het toepassen van maatregelen, rekening houdende met het karakter en psyche van de vrouw en moeder in kwestie.'*

Het regiem van strikte regels behoorde volgens het DGBR echter tot de basisregels van heropvoeding. Om ondermeer discipline op te leggen en te handhaven in deze fase van internering.

In het dagblad De Tijd van 18 juli 1946 beschreef een andere verslaggever in een artikel onder kop: *'De weg naar de maatschappij voor politieke delinquenten'* de verschillende zorgen onder de gedetineerden. In Vrouwenkamp Avegoor trof hem de angst van typisch vrouwelijke aard bij de 500 vrouwen in de slaapzaal: MUIZEN! *'Wij slapen met 500 vrouwen in deze zaal meneer, en elke avond trippelen deze monsters over onze kribben.'* Onbegonnen werk deze vrouwen, die iedere zin voor de verhoudingen buiten het kamp verloren hadden, ervan te overtuigen dat er in de omgeving een muizenplaag heerste en dat hun zusters in de vrije wereld met dezelfde narigheid te kampen hadden.

Over hoe een begaafd leider en competente kampcommandant toch kan struikelen lezen we in het volgende artikel.

wordt vervolgd

Opm. De tekst voor dit artikel in het bijzonder is niet dan na zorgvuldig archiefonderzoek tot stand gekomen. Specifiek ook voor dit deel van het verhaal gaat mijn dank uit naar Henk IJbema, Natrop's schoonzoon, voor zijn assistentie bij het archiefonderzoek, screening op privacy gevoelige teksten aangaande de heren Sprenger én Huijbers, alsmede voor zijn welkome aanvullingen en formuleringen.

Boekbesprekingen

Middachten in vogelvlucht een canon

Ad van Loon

In canonvorm, z.g. vensters, wordt in dit boek de geschiedenis van de buitenplaats Middachten en zijn bewoners beschreven. Het landgoed is altijd in handen van een familie gebleven. Hieraan is het te danken dat het landgoed compleet behouden is. 40 tijdvakken worden in het boekje gekoppeld aan een onderwerp zoals o.a. persoonsbeschrijvingen, architectuur, bouwactiviteiten, de tuinen, het bosbeheer, speciale gebeurtenissen en de relatie met de plaats Ellecom.

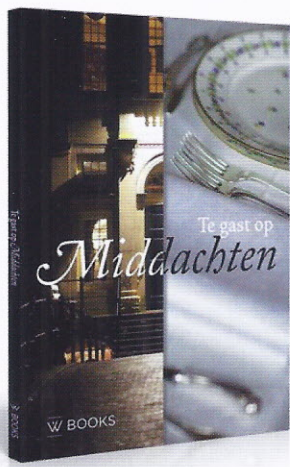
Bovendien, en dat maakt het boekje nog meer tot een naslagwerk, is er een uitgebreide stamboom van de heren en vrouwen van Middachten opgenomen. Erg handig voor snelle informatie over generaties en bijbehorende jaartallen. Ieder canonhoofdstuk bevat illustraties en voorin het boek is een plattegrond met de ligging en grenzen van het landgoed te vinden. Er is veel gepubliceerd over Middachten. Dit is als uitgebreide bronvermelding in het boek opgenomen, waaronder ook internetsites. De uitgave is een handig, compact boek voor iedereen die belangstelling heeft voor het landgoed Middachten en zijn geschiedenis.

Ad van Loon, Middachten in vogelvlucht een canon, Diepenmaat uitgeverij & ontwerpbureau, Dieren, 2015, 96 blz., ill. krt. 22 cm. *Fineke Burgers*

Te gast op Middachten

Olivier Mertens

Dit mooi uitgegeven boek gaat over wat er aan te pas komt en de beschrijving van letterlijk alle voorbereidingen bij het houden van een groot opgezet diner in Kasteel Middachten. De gastenlijst, de uitnodigingen, de herinnering aan de datum en de dresscode, samenstelling van het menu, de wijn, het opoetsen van het zilver en het glaswerk tot het uitleggen van het antieke damast (uit de

17e eeuw!) tot de kledingdracht, de livreeën (van het Franse livrée, aangeleverd, de heer leverde zijn personeel de kleding). Hierna volgt de instructie van het personeel, dit alles wordt in het boek met de historische context uit de doeken gedaan. Zo ziet men op de vele, mooie foto's hoe er wordt gegeten en bediend met iedere bijzonderheid die bij de traditie behoort en met de uitleg van die gewoonte. Achterin het boek staat het menu en de bereiding daarvan.

“Te gast op Middachten” is vooral ook een kijkboek. Met Downtown Abbey-achtige allure ziet men de bediendes (footmen!) zich buigen over de gasten en de spijzen opdienen (aan de goede zijde!, rechter hand op de rug).

Zo'n diner, speciaal zoals het op het kasteel Middachten nog kan worden gegeven, zit boordevol tradities. Juist doordat het landgoed altijd in het bezit geweest is van één familie, heeft men nog het materiaal: servies, bestek, glazen, tafellinnen en de gebruiken, die van de ene generatie op de volgende zijn doorgegeven en bewaard.

Ook de manier van leven, zoals dit op een kasteel als Middachten werd gedaan en zoals in dit boekje over deze speciale tafelcultuur wordt getoond, is het waard te worden gezien en bewaard als cultureel erfgoed.

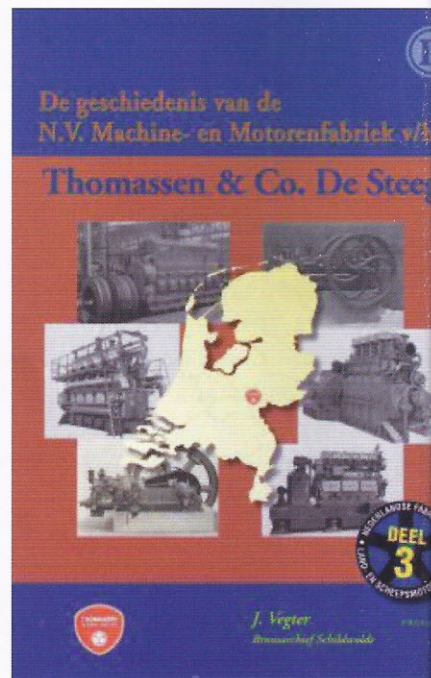
Olivier Mertens, Te gast op Middachten, redactie Claas Conijn, WBOOKS in samenwerking met Kasteel Middachten, Zwolle 2015, 64 pagina's geïllustreerd met foto's

Fineke Burgers

De Geschiedenis van de N.V. Machine- & Motorenfabriek v/h Thomassen & Co, De Steeg

Jan Vegter

Er is in 2015 een prachtig boek verschenen over Motorenfabriek Thomassen. Nu eens niet geschreven door een lokaal historicus maar door een professional op het gebied van de techniek. Maar ook voor de liefhebbers van de historie van onze streek is het een zeer lezenswaardig boek over de geschiedenis en de techniek van deze, voor de gemeente Rheden, belangrijke onderneming en werkgever.

Jan Vegter, De Geschiedenis van de N.V. Machine- & Motorenfabriek v/h Thomassen & Co, De Steeg, A4, 176 blz. € 37,50 en is te bestellen bij:

jvegter@zonnet.nl

Walter de Wit

Bevrijding Velp vereeuwigd in glas

Gety Hengeveld

Bevrijding Velp

vereeuwigd in glas

Als laatste activiteit van Stichting Bevrijdingsramen Velp was er een bijeenkomst op Tweede Paasdag 2016 in de Grote Kerk, waarbij Dr. Zsuzsanna van Ruyven-Zeman een lezing hield getiteld: 'De Velpse Bevrijdingsramen in de 1200 jaar oude traditie van glasschilderkunst.

Verder werd er het boek gepresenteerd: 'Bevrijding Velp vereeuwigd in glas', waarvoor zij de inleiding schreef getiteld: 'De Bevrijding verbeeld;

van Goudse glazen (1596) tot Velpse vensters (2015)'. Het boekje beschrijft verder in teksten en meer dan 100 kleurenfoto's het ontstaan van de Velpse ramen, inclusief de werkwijze van de ontwerper en glazenier. Ook vindt u in het boekje de toespraken van de heren Anton Oskamp en ds. Frans Ort uitgesproken bij de onthulling van de ramen in 2015. Tot slot beschrijft Michael Heymann, directeur van Glasatelier Derix te Kevelaar, zijn ervaring met deze bijzondere opdracht. Het is een prachtig kleurrijk boek geworden en Gety Hengeveld verdient veel lof voor tekst en vormgeving.

Gety Hengeveld, Bevrijding van Velp vereeuwigd in glas, Stichting Bevrijdingsramen Velp, Velp 2016

Te koop boekwinkels in omgeving. € 4,95

Nelleke den Boer-Pinxter

Frans Wellink 60 jaar lid van de Oudheidkundige Kring Rheden-Rozendaal

Walter de Wit

Het zal waarschijnlijk nooit het Guinness Book of Records halen maar voor de OHK is dit 60-jarig lidmaatschap toch een bijzonder moment en zeker waard om er speciaal aandacht aan te besteden in Ambt & Heerlijkheid.

De OHK is opgericht in 1954 dus bijna vanaf het begin is Frans Wellink al lid van onze kring. Hij begon zijn Rhedense loopbaan op het Gemeentelijk Slachthuis aan de Dr. Langemeierweg te Rheden waar hij een varkensslachterij startte. Omdat hij weinig zin had in het volgen van regulier onderwijs en van school gestuurd werd, had zijn vader gezegd dat als hij "Het niet met zijn kop wilde verdienen hij het dan maar met zijn handen moest gaan doen." Na dit succesvol begin in Rheden

Echtpaar Wellink getrouwd 1954

trouwde hij met Nel en kregen ze in de loop der tijd vier kinderen. Door een bevriende slager uit Velp (Henk Vos) kwam hij in 1956 in aanraking met onze kring waar hij direct lid van werd. Klaarblijkelijk had de historie wel zijn interesse maar in zijn drukke bestaan was er geen tijd genoeg om hier extra aandacht aan te besteden. Dit werd mede veroorzaakt door zijn andere hobby's waaronder het paardrijden, waarbij hij in 1963 medeoprichter werd van Ruitervereniging Heuven. Zijn bemoeienis met het wel en wee van vele andere zaken leidde er onder andere toe dat hij met enkele paardenvrienden de Rhedense Schaapskudde van de ondergang gered heeft, waarna hij van 1967 tot

1972 secretaris/penning-meester werd van de Stichting De Rhedense Schaapskudde. Ondertussen zat hij niet stil en werd hij en passant ook nog lid van de toenmalige natuurwacht en gediplomeerd IVN-natuurgids. Klaarblijkelijk liet zijn werk als directeur van de slachterij toch voldoende ruimte om zich met velerlei zaken bezig te houden.

En het houdt niet op want in 1968 was hij medeoprichter van de "Vrienden van het Aangespannen Paard" en tevens voorzitter van deze club van 1971 tot 1983. Van deze vereniging zijn door hem diverse artikelen gepubliceerd in *Ambt en Heerlijkheid*. Toen hij in 1979 landgoed De Kruishorst aankocht is zijn belangstelling voor de historie toegenomen. Hij moest zich toen gaan verdiepen in de historie van zijn nieuwe bezit dat wel enige opknappertjes kon gebruiken. Hij heeft samen met zijn vrouw dit landgoed, dat toch tot een van de pareltjes van Veluwezoom gerekend moet worden, opgeknaapt en uitgebreid. En zoals elke landgoedeigenaar kan beamen kost dit veel tijd en geld en energie maar geeft ook veel voldoening als het uiteindelijk echt een parel van de Veluwezoom geworden is. In 2008 is het landgoed verkocht en zijn ze samen gaan wonen in Hoog-Keppel. Zijn vrienden vonden een afbeelding die volgens hen Frans het beste karakteriseerde.

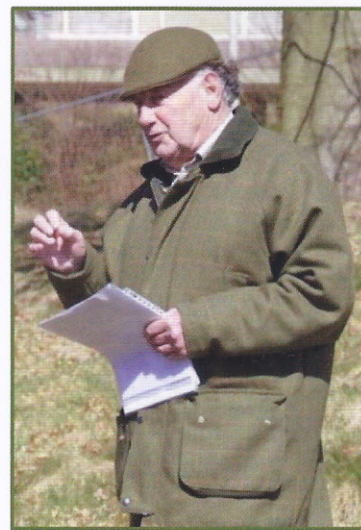
hij tegenwoordig wat verder weg woont is zijn belangstelling voor Rheden gebleven. De afgelopen 25 jaar

In 1988 heeft Frans zichzelf gepensioneerd en kreeg hij dus meer tijd om zich te gaan verdiepen in de historie van de Veluwezoom.

Ondanks dat

zijn er diverse publicaties van zijn hand verschenen in *Ambt & Heerlijkheid* en levert hij nog steeds een belangrijke bijdrage in het verspreiden van kennis van de lokale geschiedenis. Niet alleen schriftelijk heeft hij zijn eigen humoristisch taalgebruik maar ook tijdens de excursies die hij namens de OHK geeft over de historie van Rheden weet hij op een bijzondere wijze zijn publiek te boeien. En het verhaal gaat nog verder, want zoals hij zelf zegt "mijn hart ligt in Rheden", ondanks dat hij oorspronkelijk van Baarn afkomstig is. Nog steeds is hij een vraagbaak voor mensen uit Rheden die nog informatie willen over de historie. Zijn grote verzameling bevat vele ordners vol met informatie over de streek of bijvoorbeeld over slachters en slachterijen in zijn algemeenheid.

Jammer genoeg krijgt hij steeds vaker ruzie met zijn PC die soms crasht en waardoor hij afbeeldingen of teksten kwijt raakt die hij niet kan missen. Hij erkent het probleem van het digitaliseren van het archief en probeert na zo'n pijnlijke ervaring alles weer op orde te krijgen en kan daar ook smakelijk over vertellen. We hopen als OHK en ook persoonlijk nog lang te kunnen genieten van zijn bijdrage aan onze historie en van zijn bijzondere kwaliteiten als verhalenverteller. Het komt zelden voor dat iemand op de jonge leeftijd van 25 jr. lid wordt van onze kring dus zijn record zal waarschijnlijk nooit meer gebroken worden.

Frans als excursieleider in Rheden voor de OHK

IN MEMORIAM ADRIAAN KOLKMAN

Na een kortstondig ziekbed is Adriaan Kolkman op de leeftijd van 93 jaar op 16 februari jl. overleden.

Toen ik lid werd van de Oudheidkundige Kring (OHK), heb ik Adriaan ontmoet. Ons beider interesse in de historie heeft ons tot het laatst toe verbonden. Onder het genot van een borreltje konden we samen bomen over velerlei onderwerpen, waarbij Adriaan al gauw zeer breed georiënteerd bleek te zijn. Of het over historie van de streek, over de Romeinen of over de geschiedschrijver Titus Flavius Josephus ging, altijd bleek zijn grote kennis en vooral uitgebreid onderzoek hieraan ten grondslag te liggen.

Toen Adriaan nog bij de gemeente Rheden werkte, waakte hij over de papiercontainer. Dus zodra de gemeente weer eens een archiefopruiming hield, zorgde hij ervoor dat er niets van waarde verloren ging. Dit resulteerde in een grote verzameling over de historie van de gemeente Rheden. Decennia lang is hij een vraagbaak geweest voor mensen die onderzoek deden naar de streekhistorie. Tot op het laatst wisten mensen hem te vinden. Waarin een kleine man groot kan zijn, bleek tijdens de ontwikkeling van de woningbouwplannen in de Worth-

Rhedense Brink. De gemeente was van plan om dit historisch belangrijk gebied te laten bebouwen met 700 woningen. Dankzij de onvermoeibare inzet van Adriaan, toen bestuurslid van de OHK, zijn deze onzalige plannen uiteindelijk gestopt en is dit prachtige uiterwaardenlandschap behouden gebleven. Samen met enige vrienden heeft hij ook gepoogd om het beroemde veerhuis van Rheden voor de sloop te behoeden. Ondanks een grote actie is het niet gelukt om dit markante monument te behouden. Wel is er later nog een special van Ambt en Heerlijkheid verschenen over het Veerhuis waarvan hij de initiator was.

Het belang van amateurhistorici kan niet genoeg benadrukt worden. Zij leveren vaak de bouwstenen voor een goed onderbouwd bezwaar tegen het verlies van historisch belangrijke gebouwen en/of landschappelijke elementen.

Adriaan was een vriendelijk mens die tot op hoge leeftijd altijd blij was met je komst om even bij te praten en elkaar op de hoogte te houden van de ontwikkelingen in de regio. Het was me een genoegen om samen met hem het boek over de dorpskerk te mogen maken, dat we in 2012 mochten presenteren. In 1983 was er

door Adriaan, samen met zijn goede vriend Josef Schrijvershof, al een boekje over deze dorpskerk geschreven. Bijna dertig jaar later vond hij het nodig om er een verbeterde versie van te schrijven.

Zijn bijdrage aan de lokale geschiedenis is groot geweest. Vele artikelen van zijn hand zijn verschenen in *Ambt & Heerlijkheid*. Hij maakte diavoorstellingen voor scholen inclusief de bijbehorende tekstboekjes. Hij had een zeer groot stratenarchief opgesteld van Rheden waarbij elke woning gefotografeerd was en beschreven. Dat archief is in voorgaande jaren al overgedragen aan de OHK. Hij heeft jarenlang een bestuursfunctie gehad bij de OHK. We zijn hem uiteraard zeer dankbaar voor het vele werk dat voor ons en voor de lokale historie gedaan heeft.

In de jaarvergadering van 20 maart 1990 heeft het bestuur van de Oudheidkundige Kring de heer Kolkmann "wegens zijn activiteiten voor de Kring ontpleoid" het lidmaatschap van verdienste toegekend. Zijn aanstekelijk enthousiasme heeft ervoor gezorgd dat ik net zo'n serieuze verzamelaar geworden ben als Adriaan. Helaas moeten we constateren dat met het overlijden van onze vriend niet alleen een goed mens, maar ook een bron van kennis verloren gegaan is. Gelukkig heeft hij het stokje doorgegeven aan anderen zodat we verder kunnen bouwen aan de kennis over onze historie.

Er is een goed mens heengegaan en het kenschets Adriaan dat hij door het schenken van zijn lichaam aan de wetenschap, zelfs na zijn dood, nog een steentje wilde bijdragen aan het vergaren van kennis ten behoeve van anderen. Bij Adriaan een bakkie koffie doen met een jong borreltje, ook 's middags om 12.00 uur, is er niet meer bij.

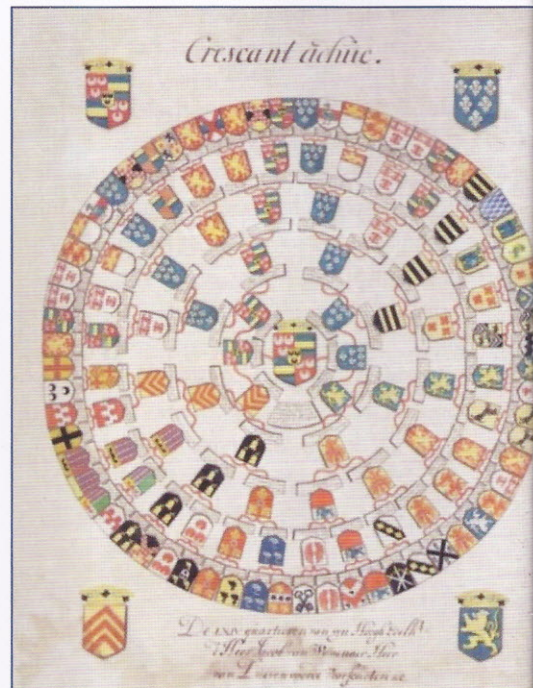
Walter de Wit

Foto Ale Hartgers

Archief van kasteel Rozendaal openbaar toegankelijk

Het grootste deel van het archief van Kasteel Rosendaal in Rozendaal is vanaf 4 januari 2016 toegankelijk en te raadplegen in het Gelders Archief. De openbare stukken omvatten de periode 1368 tot 1977.

Gegevens uit het archief zijn in het verleden gebruikt bij belangrijk historisch onderzoek. Dit gebeurde onder andere door Johan Carel Bierens de Haan in 1994 in zijn dissertatie: "Rosendaal, groen hemeltjen op aerd: kasteel, tuin en bewoners sedert 1579", maar ook in het standaardwerk "Adel en ridderschap in Gelderland: tien eeuwen geschiedenis (2013)", onder redactie van Coen O.A. Schimmelpenninck van der Oije

"Kwartierstaat met ingekleurde wapens van Jacob van Wassenaer, heer van Duivenvoorden en Voorschoten, 18e eeuw"

Zie: www.geldersarchief.nl 0525 - Huis Rosendaal-1368-1977

Fineke Burgers

Mededelingen van het bestuur

Voor u ligt het tweede nummer van *Ambt & Heerlijkheid* (A&H) van 2016. Het nummer heeft op voorstel van de redactie een kleine verandering in de vormgeving ondergaan. Om de kwaliteit voor de toekomst te behouden is het goed om vernieuwing een kans te geven. Dank daarvoor aan onze redactie. Ook is in het afgelopen half jaar volop gewerkt aan onze nieuwe website. Het verheugt ons dat deze nu online is. Een bezoek aan de website: www.oudheidkundigekring.nl is aan te bevelen. U zult ontdekken dat naast de vernieuwde vormgeving, de functionaliteiten zijn verbeterd. Aan de nieuwe website Rheden op de kaart wordt hard gewerkt. Joost Grol, de hoofdredacteur en de redactieleden kunnen nog versterking gebruiken.

Inmiddels zijn de dorpswandelingen van 2016 begonnen. Ellecom heeft op zondagmiddag 3 april het spits afgebeten. Op boeiende wijze bracht Peter Verhoeff zijn kennis en betrokkenheid met het landgoed Avegoor naar voren en ondergetekende de Dorpskerk van Ellecom.

De eerste lezing van dit jaar door Drs. Karel Loeff, directeur Erfgoedvereniging Heemschut, was erg interessant en werd gehouden in de Oude Jan te Velp. Evenals vorig jaar werd dit georganiseerd in samenwerking met de Vereniging De Sociëteit, Velp. Het was boeiend te horen dat de Bond Heemschut al in 1920 pleitte voor het in stand houden van het Veerhuis te Rheden. Helaas heeft dit niet kunnen voorkomen dat dit historische gebouw met een shovel in de IJssel verdween. Ook interessant was de mededeling, dat de gemeente Rheden als eerste gemeente een beroep deed op het in 1919 opgerichte Gelders Genootschap, voor het schoonheid- of welstandstoezicht. Het was de toenmalige burgemeester Bloemers die zich bijzonder heeft ingezet voor het handhaven en bevorderen van de schoonheid van de gemeente Rheden. Al met al een zeer interessante avond.

De jaarlijkse ledenvergadering heeft plaatsgevonden op donderdagavond 21 april 2016 in Villa Veertien te Dieren. Bij de opening van deze vergadering werd stilgestaan bij het overlijden van oud-voorzitter en erelid Adriaan Kolkman. Hij overleed op 16 februari op 93 jarige leeftijd.

In de voorspoedig verlopen ledenvergadering werd ingestemd met het Jaarverslag en de Jaarrekening 2015 en met de voorgestelde begroting 2016. Aftredend waren de bestuursleden Wim van den Beukel, penningmeester, en Jan Jansen, voorzitter. Beiden werden bij acclamatie herkozen. Afscheid werd genomen van Mirjam Zweers, vormgeefster en Walter de Wit lid van de redactie van A&H. Zij hebben vele jaren een bijdrage geleverd aan de vormgeving en inhoud van ons ledenblad. Hierdoor geniet A&H zijn goede naam. Walter de Wit werd voor zijn bijdrage aan A&H en zijn inzet voor de Kring door de ledenvergadering tot erelid benoemd.

Met een lezing van Jan Jansen over de Nicolaas- of Dorpskerk van Ellecom werd de avond afgesloten. Het bestuur is verheugd dat vele leden een bijdrage blijven leveren aan het bevorderen van de kennis over de cultuurhistorische rijkdom van de gemeenten Rheden en Rozendaal.

Namens het bestuur,
Jan Jansen, voorzitter.

Laat u via
www.villaveertien.nl
 informeren over
 ons **aantrekkelijk aanbod**
 voor uw ontvangst.

villaveertien
Zakelijk of feestelijk bijeenkomen en luxe logeren aan de IJssel.

Noorderstraat 14 · Dieren

Assink ERA

MAKELAARS

Voor aankoop, verkoop en taxatie
 van uw woning of bedrijfspand

Sinds 1980 Hoveniers met Passie!

- ⇒ Beleef
- ⇒ Geniet
- ⇒ Ontspan

EXCLUSIEF DE TUINEN VAN APPELTERN
 GESELECTEERD.NL

HOVENIERS

gebr. RIJNEVELD b.v.

**tuin- terreinverzorging
 en bestratingen**

- ▶ Advies en ontwerp
- ▶ Tuinaanleg
- ▶ Onderhoud

Spankeren 0313-427288

www.rijneveld.nl

Onder iedere kurk is het raak

Appeldoorn
 Sinds 1897 in Wijnen en Gedistilleerd